

СТЕНОГРАМА

виїзного засідання Комітету Верховної Ради України
з питань гуманітарної та інформаційної політики в місті Полтава

17 жовтня 2024 року

ПОТУРАЄВ М.Р. Так, шановні колеги, ми маємо кворум і в плані присутніх народних депутатів і спілкування з тими, хто підключився по Zoom. Дозвольте мені розпочати виїзне засідання Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики в місті Полтава. Ми давно планували цю поїздку, ще до повномасштабного вторгнення. На жаль, москалі, яким тут багато пам'яток по місту стоїть, москалі вторгнулись в наші плани, тому довелося відкласти нашу поїздку сюди, але ми раді, що все ж таки ми цей план довели до логічного завершення.

Отже я хочу сказати, що звичайно ми на кожному виїзному засіданні фокусуємось на одному конкретному питанню, але це не заважає нам як членам комітету обговорювати всі питання, які стосуються галузі культури, медійних питань і так далі. Тому якщо під час нашої сьогоднішньої дискусії такі питання будуть виникати, крім того, що ми запланували поговорити сьогодні про стан, ідеї та реалізацію політики деімперіалізації, поговорити про політику з підтримки дітей і захисту дітей. Це у нас буде друга частина.

Розпочнемо ми з першого питання. Я хочу подякувати Міністру культури та стратегічних комунікацій Миколі Станіславовичу Точицькому за те, що ми разом це засідання спланували і разом працюємо сьогодні в Полтаві, а завтра будемо працювати в Харкові. Це дуже важливо, коли дві гілки влади працюють спільно, синхронізують свої плани, ідеї і зусилля. Це дозволяє нам отримувати ті результати, яких ми в принципі всі прагнемо. А спілкування з місцевою владою допомагає в тих складних умовах, в яких зараз знаходиться наша країна, яка бореться за своє існування, допомагає нам оптимально використовувати ті обмежені ресурси, які є в країні, та говорити про залучення ресурсів від партнерів так, щоб вони залучалися з

максимальною ефективністю. Сьогодні вже Микола Станіславович цю розмову почав, надіюсь, він у своєму вступному слові теж на цьому наголосить.

Тому я також хочу подякувати голові Полтавської обласної військової адміністрації панові Філіпу Проніну за те, що він сьогодні з нами. Це ж я якраз хотів підкреслити, що важливо, що ми працюємо з місцевою владою, і звичайно з місцевим самоврядуванням, з полтавською громадою. Пані Катерино, я вам дуже дякую, ми вже зранку почали спілкування і вже є перші ідеї. Я думаю, що про них також сьогодні поговоримо.

На цьому я своє вступне слово закінчую. Дякую всім, хто зібрався.

Передаю слово для вітання Міністру культури і стратегічних комунікацій Миколі Точицькому.

Будь ласка, Миколо Станіславовичу.

ТОЧИЦЬКИЙ М.С. Насамперед я хотів би подякувати голові комітету, членам комітету, представникам обласної військової адміністрації, місту, митцям, колегам з Полтави, які сьогодні нас приймають.

Пан Микита уже сказав, що це було заплановано ще до повномасштабної війни. Перейду відразу, як-то кажуть, до справи. Багато речей, які планувалися до повномасштабної війни, агресії, ми, очевидно, десь якісь рішення толерували і переносили не потім. З початком агресії всі ці наративи або ж наші з вами травми доволі сильно загострились, особливо загострились вони для тих, хто або ж втратили, або має рідних і близьких на окупованих територіях, або ж пройшов через ув'язнення, катування і російське вторгнення.

Одна із цілей сьогоднішньої зустрічі – це передати вам нашу з вами задачу по реалізації закону, який пов'язаний із засудженням, заборонаю пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізації в цілому. Що я маю на увазі? У нас з вами тут книжка, де написано: "Мазепа, Карл, Пьотр I". Перші два програли, Пьотр до цього часу виграє. Що я маю на

увазі? З Полтавською війною з'явилося таке поняття у російської імперії як мазепинці. Всіх нас з вами називали мазепинці. Після того, як закінчився цей період, інший не менш відомий вам ваш земляк став об'єктом спеціального цькування - Симон Петлюра. Після цього у нас з'явилися бандерівці. Все це є частиною того, про що говорить ухвалений у 2023 році закон, я його називаю коротко, про деколонізацію. Повірте мені, що навіть видимо ці всі речі відображаються на наших з вами відчуттях і дуже сильно впливають на нашу з вами медіаграмотність. До речі, яка сьогодні розпочалась. Ми маємо навчитися і навчити розрізняти правду від брехні. Ми маємо навчитися відрізняти фейки від історичних фактів.

Відтак і Верховна Рада, і уряд України ухвалили важливе рішення, і ми з вами як свідомо нація, а по-іншому я назвати зараз нас не можу, тому що ми пройшли уже доволі складні часи, маємо його реалізовувати. Однак маємо реалізувати це не бездумно, а з підходами, знаннями, з розумом і з тим, щоб наші з вами діти чітко навчилися відрізняти правду від брехні. Бо далі після бандерівців у нас буде інша тема, якщо ми цього не зробимо тепер.

Ви знаєте, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів ми чітко маємо, міністерство, представництва міністерства вирізнити ті об'єкти, які підпадають під закон, і або ж виключити, або ж інші об'єкти нерухомої спадщини внести до реєстру. Відтак я закликаю кожного з вас і кожному долучитися до цього процесу, однак зі знанням, вмінням, а саме головне з розумінням того, чим довше всі ці топоніми будуть залишатися тут, тим важче буде кожній нашій дитині вийти із цих тенет імперського сприйняття нашої з вами спадщини. Тому закликаю вас а) співпрацювати дійсно на позитив; б) обмінятися сьогодні повноцінно вашими думками, вашими баченнями щодо цих основних елементів.

І саме головне, дуже прошу, не вдаватися до звинувачень, а кожен із нас є представником того чи іншого регіону, кожен із нас відчуває по-своєму ту чи іншу "новобоярщину". Однак, візьміть складіть до купи всі елементи. Що на сьогодні важливіше? Щоб ми все ж таки позбавилися тієї споконвічної

травми і рухалися вперед чи ми залишилися в тенетах минулого? Я за те, щоб позбавитися, а члени комітету, кожен ... *(нерозбірливо)*

Я хотів би подякувати ще раз колегам. Я вважаю, що у нас є величезне майбутнє у частині співпраці з нашими партнерами. Зобов'язуюся докласти максимум зусиль для того, щоб шведи не лише наїздами тут бували, а стали вашими повноцінними партнерами у частині мистецтва і розвитку міста Полтава і області, і щоб імена Котляревського, Кондратюка, як я вже сказав, Петлюри, інших не були забуті, а стали чітко айдентикою у підручниках кожної з європейських та інших демократій у світі.

Щиро дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, Миколо Станіславовичу.

Колеги, передаю слово Філіпу Євгеновичу Проніну.

Будь ласка, Філіпе Євгеновичу.

ПРОНІН Ф.Є. Шановні народні депутати, пане міністре, дуже дякую, що ви сьогодні завітали до нас, і дуже приємно, що така концентрація людей з Києва сьогодні на Полтавщині.

Можна сказати, що скоро весь Київ до нас завітає, тому що це у нас на сьогоднішній день така велика потужна зустріч – до нас сьогодні вперше в новій ролі завітала пані Ірина Андріївна Верещук. І я дуже дякую вам, пане міністре, що ваш перший візит відбувся саме на Полтавщину, ми це дуже цінуємо і сподіваємося, що сьогодні буде дуже плідна зустріч, на якій ми зможемо розглянути ті питання, які нас всіх турбують.

Полтавщина минулого року посіла почесне п'яте місце у питанні демонтажу пам'яток культури, пам'яток радянської та імперської спадщини. В цьому році ми були одні із перших, хто закінчив перейменування топонімів та назв вулиць в Україні. Я сподіваюсь, що така сама лідируюча роль буде і в питанні демонтажу пам'яток, але потрібно бути дуже уважними і обережними, щоб ми не зробили помилки, забравши якусь культурну

спадщину, і в той же самий час не залишили тих символів імперіалізму, які є на Полтавщині.

Дуже дякую вам і сподіваюсь на плідну роботу. Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую вам, пане Філіпе. Ви знаєте, для мене як для політика дуже приємно бачити кожен новий приклад керування значним містом жінками. Жінок в політиці стає більше, роль їхня зростає, внесок, який вони роблять в розбудову української держави, в захист української держави, оцінити неможливо. Я вважаю, що збільшення ролі жінок в нашій державі йде їй на користь. Мені точно є з чим порівнювати, я ж пам'ятаю, як все починалось, коли в політиці були переважно чоловіки. Не можу сказати, що результат зовсім невдалий, бо ми ж встояли, москалі ж нас не захопили, але останні роки, коли жінок в політиці стає більше, справи, мені здається, ідуть краще. Пані Катерино, я вам на цьому передаю слово.

Отже, пані Катерина Ямщикова.

Катерино Леонідівно, будь ласка.

ЯМЩИКОВА К.Л. Дякую.

Сьогодні нам за велику честь приймати таку поважну делегацію у нас в Полтавській територіальній громаді. Зокрема комітет і ваше засідання сьогодні для нас є надважливим, особливо для мене в тому числі. Я з народження живу в Полтаві. І я закохана в свою територіальну громаду, вона у нас неймовірна.

Звичайно, ви сьогодні побачили з конкретної теми конкретні точки її, і дійсно наша Полтава є колискою багатьох історичних діячів. Ми маємо величезний потенціал, який нам ще розкривати і розкривати. І як мама двох дітей я хочу сказати, що важливо те, що в просторі, важливо те, що ми бачимо, важливо, як це впливає на формування тих молодих особистостей, які зростають.

Ми зараз кров'ю відстоюємо свою державу. Дякуємо Збройних Силам України, що вони пишуть кожний день нову графу нашої історії. Вони борються за ту історичну справедливість. Вже кілька сотень літ іде війна Росії з Україною. І хочеться одного, щоб наша справжня історія була в основі формування нації, не та, яку забирали, не та, яку брехали. Ви сьогодні побачите в оцій брошурі, яку нам сьогодні роздали, я дуже дякую, вона створена завдяки співпраці з Інститутом національної пам'яті і нашого музею. І дякую всьому науковому колективу нашої історії Полтавської битви. Полтавська битва – це один із перший найвідоміших міфів, які створила Російська імперія. Вона вже тоді говорила не про справжнє, а свої наративи, які вона на нас одягала, одягала і одягала, ставивши на наших визначних місцях свої видумані, міфічні, якісь возвеличуючі брехливі наративи.

І сьогоднішнє засідання це про дієвий діалог, про правильну роботу всіх ланок влади і для нас важливий він. Сьогодні тут присутні наші дієвці - історики-краєзнавці і наші архітектори, і це є дуже цінним, що до такого засідання доєднана громада. Це важливо. Для нас важливо правильно прийняти всі рішення, які дадуть можливість простору бути правильно українським.

І один маленький нюанс, що це так само точка взаємодії всіх ланок громади. На одному із місць, на якому ми сьогодні були, це точка відпочинку Петра Першого. Праворуч будується новий феноменальний проєкт МІСТОХАБ, який відновлює культурну спадщину за кошти спільно з коштами місцевого бізнесу. Там же, де стоїть оцей брехливий пам'ятник, там, де Петро і не відпочивав, там справжнє місце кого? Нашого Паїсія Величковського, там була його садиба. Більше того, наш владика вже має мініскульптуру Паїсія Величковського, яка ідеально вписується архітектурно в цей майданчик.

І ось так крок за кроком по-різному, скрізь, отримуючи свої підходи, змінюючи наративи, приймаючи правильні рішення, ми змінюємо наші простори, адже наші міста мають бути достойними перемоги, а не мати

чутливу інформацію, яка викликає питання. Ми маємо бути правильними трансляторами інформаційно, і дякуємо вам за те, що приймаєте закони. Ми зі своєї сторони готові багато в чому робити якись пілоти спільні з інформування, правильні меседжі, робити аналітику того, як і що сприймає зараз громада, це не без залучення донорів.

І найголовніше, це те, що я дякую за те, що зауважив міністр – ми маємо дуже швидко бігти в питанні навчатися писати правильні класні проекти. Ми не будемо в руїнах, ми будемо в правильному відновленні. І те, що ми можемо робити зараз, і те, що ми маємо робити кожного дня.

Тому сьогодні я вдячна за можливість бути присутньою в такому форматі діалогу. Дякую кожному сьогодні за висловлену позицію. Для нас важливо – ми не просто готові чути, ми є той орган місцевого самоврядування, який має бути імплементатором правильних рішень, але тут важливо не одноосібно, не суб'єктивно, а об'єктивно їх приймати.

Тому дякуємо за цю можливість бути сьогодні, мати можливість вийти на новий рівень і почути сьогодні ще інформацію, яка важлива для прийняття рішень.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пані Катерино.

Зараз хотів би надати слово заступнику голови Полтавської обласної ради пану Олександрю Лемешку. Будь ласка.

ЛЕМЕШКО О.М. Доброго дня. Радий всіх бачити. Дуже приємно, що така, я думаю, що дуже потужна командна сьогодні – і комітет Верховної Ради, і пан міністр. Я хочу сказати дуже коротко, буквально 2 хвилини. Полтавський регіон зберігає лідерські позиції у більшості сьогодні актуальних сфер. Це і реабілітація. Я лише скажу, що у нас реалізуються проекти реабілітації: спортивна, соціальна, медична, психологічна. У нас

найбільше було внутрішньо переміщених осіб і транзитом, і залишилися в області 240 тисяч. Так само програма підтримки релокованого бізнесу.

І сьогодні ми були у Музеї Полтавської битви. Але цей музей для мене більше пов'язаний з прізвищем Скліфосовського, тому що саме він давав кошти на будівництво. Тоді це був шпиталь, це був сиротинець і це були навчальні класи для ветеранів різних війн того часу, для того щоб вони могли ресоціалізуватися. В Європі сьогодні 2 тисячі лікарень пов'язані з прізвищем Скліфосовський.

Тому є історичні аспекти, є, безумовно, політичні аспекти, ми можемо по-різному відноситися, але я хочу, щоб і пан міністр, і пан начальник військової адміністрації звернули увагу на те, що рішення повинно бути ефективним, рішення повинно бути виваженим і професійним. Тому я бажаю сьогодні всім під час обговорення всіх цих питань саме виваженості і професійності.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую.

На жаль, через інші заходи вже не зможе зараз виступити пані Тетяна Бібік. Але я хочу від імені комітету, від імені Верховної Ради подякувати Програмі USAID "Рада: наступне покоління". Наш комітет є партнером цієї програми уже багато років. Ми вдячні американському народові за підтримку української законодавчої гілки влади, за підтримку комітетів, ресурсну допомогу і зокрема допомогу, яка дозволяє нам проводити на такому високому рівні наші виїзні засідання. Тому наші колеги в Києві передадуть керівництву Програми USAID "Рада: наступне покоління" від нас слова подяки і найкращі побажання.

Колеги, давайте переходити до власне теми, першої теми, яку ми сьогодні хотіли обговорити. Ми давно в комітеті про це говорили. Хочу сказати, що у нас немає по цьому питанню розбіжностей політичних, тобто в цьому сенсі немає у нас ... *(нерозбірливо)* позицій чи там ... *(нерозбірливо)*

Ми вважаємо, що все ж таки політика деімперіалізації, деколонізації, має іти далі і має отримати те завершення, яке на яке заслуговує Українська держава і український народ. Хоча, звичайно, ми розуміємо, що на цьому шляху часто доводиться стикатися з непростими ситуаціями. Тому ми завжди абсолютно відкриті до обговорення, до діалогу, хоча принципово, думаю, що наші позиції не змінюються, бо знову-таки ... *(нерозбірливо)*

Я хочу сказати, що для мене все це дуже надовго затягнувшееся (вибачте за русизм) прощання з радянським минулим, теж дуже знайоме. Бо сам я з міста, яке на повному серйозі ще після початку війни, в 2014 році, намагались переперейменувати на честь апостола Петра, який, ну за моїми даними, якось в Україні не бував, в Римі - так, а в місті Дніпропетровськ ну точно ні. А зараз по моєму регіоні є місто, яке хоче переназватись на честь апостола Павла, хоча ясно, що Павлоград теж не те місто, де був страчений апостол Павло... .. відомі дослідники... навіть писав листа павлоградському...

Тому ... .. і ясно, що немає відповіді на питання. Справа ж не в тому гарна якась пам'ятка чи не гарна, справа в тому, що вона означає. Ось і все. Певні пам'ятки означають абсолютно певні конкретні речі і не можуть означати нічого іншого, якби на них не змінювали таблички. Тобто в принципі, якщо поміняти всі таблички на присвяту Карлу XII і шведській армії і шведській державі, то я боюсь, що вони від цього не заграють новими фарбами і зміст їхній мало зміниться.

Давайте чесно визнаємо важливу одну річ, Полтава принципово важливе місто для Російської імперії. Російська імперія почалась в Полтаві. Це правда. І від цієї правди немає куди дітися. Тому в центрі міста стоїть монумент вражаючий, отакі монументи є тільки в одному іншому місті, воно називається Санкт-Петербург. Отам ці всі імперські орли, отам всі ці фасції, отам всі лаврові вінки і так далі. Тому що почалась Російська імперія тут, а будувалась навколо Санкт-Петербурга.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Це просто історичний факт.

ПОТУРАЄВ М.Р. ...ми визнаємо, і я думаю, що ніхто з моїх колег в комітеті, а ми всі люди з вищою освітою, а дехто навіть з декількома, ми не ставимо під сумнів художню цінність певних об'єктів, не ставимо під сумнів історичну цінність певних об'єктів. Ми не проповідуємо вандалізм, ми не проповідуємо ... ми виступаємо за те, щоб речі називалися своїми іменами і щоб певні речі знаходилися там, де їм з нашого українського погляду, з української точки зору місце. Щоб вони знаходились там, де на наш український погляд цим речам місце, а не там, де їм місце з Санкт-Петербурга або з Москви. Тобто на їхній погляд щось має стояти в центрі мого рідного міста, вашого рідного міста, інших міст України. Але це на їхній погляд, вони так бачать ... І треба розуміти, що певні речі в Україні були представлені виключно з погляду з Санкт-Петербурга, а потім з Москви. Не з Києва, не з Києва. І не з Полтави. Зовсім з інших міст дивилися на карту Полтави і казали: "А тут ми поставимо оце". І не питали ані мешканців Катеринослава, ані мешканців Полтави, чи ми хочемо. Вони казали: "Тут буде стояти такий монумент, який буде символізувати ось це для нашої Російської імперії". Ну яка точно не є нашою і до України не має, тим більше зараз, жодного відношення, сподіваюсь, і не буде мати жодного відношення.

Тому Верховна Рада до повномасштабного вторгнення вже ухвалювала відповідні закони, спрямовані на дерадянізацію, деколонізацію і врешті деколонізацію. Після вторгнення саме наш комітет, я вдячний колегам, ми разом це все робили, дуже швидко напрацювали і прийняли, хочу підкреслити, конституційною більшістю, наскільки я пам'ятаю, може колеги мене поправлять, але наші закони, так, значить, квітневі і травневі, це все квітень-травень 22-го року, закони авторства нашого комітету, вони приймалися конституційною більшістю. Я думаю, це вже достатній аргумент для того, щоб не витратити зайвий час на обговорення, чи варто ці закони

виконувати. Кожний закон треба виконувати. Тим більше, закони, які приймаються заради національного інтересу. Національного інтересу. Загальнонаціонального інтересу. Не європейський, не російський цей інтерес, не американський, до речі, теж, не німецький, не польський, а український національний інтерес. Питання українського національного інтересу відображаються в загальноукраїнських національних законах, що ми власне і хотіли обговорити в першій частині засідання нашого комітету. У Миколи Станіславовича є доповідь з цього приводу.

Миколо Станіславовичу, я вам знову, ну може я так гучно сказав, але думаю, що вам точно є щось додати.

ТОЧИЦЬКИЙ М.С. ...я просто спробую збудувати свою доповідь ...

(Не чути)

_____ . ... репрезентативного соціологічного опитування. Тобто цей процес відбувається, і це дуже потрібно і важливо. Але в цьому процесі, і мені ця навіть сьогоднішня дискусія по Полтаві продемонструвала – дуже важливо, що не просто усунення, так, чи спроба наративів, але очевидно, що надзвичайно важливо популяризувати альтернативу, пропонувати альтернативу і розповідати про ту історію, яка замовчувалася, цілеспрямовано замовчувалася Російською імперією.

Якщо говорити про приклад Полтави, то ми бачимо, як впродовж від ХІХ століття формувався наратив "славы русского оружия", одною із цілей якого було витіснити наратив козацької Полтави. І очевидно, що сьогодні завдання не просто усунути пам'ятник, а сформувати новий образ Полтави, який буде не на тому наративі, який нав'язувався з імперського центру.

І мені здається, ще одна така чисто побутова проблема, з якою стикаються не тільки в Полтаві, але й ... *(нерозбірливо)* це звичність, звичність певних об'єктів, коли людям здається, що усунення об'єкту це вихід з якоїсь зони комфорту. Але ці об'єкти, вони створювалися навіть не як

об'єкти монументального мистецтва, насправді ці об'єкти задумувалися, втілювалися і виконували функцію монументальної пропаганди. І від цього ми не ... *(нерозбірливо)* Навіть якщо ми будемо цінувати в пам'ятнику хвостик чи щось інше (в леві), так, але він, цей пам'ятник, залишається символом російської імперської пропаганди.

Так. Поки що дякую.

(Не чути)

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую.

Колеги, хотів би передати зараз слово представнику Українського інституту національної пам'яті в Полтавській області пану Олегу Пустовгару.

ПУСТОВГАР О. Дякую.

Шановне товариство, початком деколонізації на Полтавщині можна вважати навіть не ухвалення відповідного закону, а день 3 лютого 2022 року, коли після листа за підписом Антона Дробовича – голови Українського інституту національної пам'яті, з мікрорайону *(не чути)* ... .. Суворову. Що тут скажеш, відмовляєтесь від свого колоніального спадку Російської імперії, ну будьте тоді послідовними. Оцей виступ, він вияскавив якраз увесь масштаб війни пам'яті Російської імперії в різні періоди, ну така собі вишенька на торті.

Щойно Володимир Тиліщак навів дуже промовисті цифри по Україні. На Полтавщині це виглядає ось яким чином, ще протягом двох років, це включно із тим же Суворовим, з публічного простору Полтавської області прибрано 53 об'єкти. В тому числі це чотири споруди звеличення трубадура росіян Пушкіна, 5 сталінського письменника Горького, два Ватутіну – сталінському злочинцю і так далі.

Важливо, що роботу ми скоординували з територіальними громадами таким чином, що більшість цих об'єктів передаються до "Парку радянського періоду", який є структурним підрозділом Державного музею-заповідника у

Путивлі. Тобто громади дуже вдячні, бо це не коштує їм ні копійки: вся логістика, все фінансується цим музеєм, який за статусом є державним, за формулою власності засновник Сумська обласна влада. До речі, такі музеї – це практика європейських країн, скажімо, найбільший із них у Литві. Мета – вивчення і переосмислення історії.

Розпорядженням начальника Полтавської ОВА, це я говорив, 53 об'єкти, це рішення органів місцевого самоврядування... .. 25 об'єктів... у нас ситуація взагалі бездоганна. Ну є дискусії там щодо десь пів сотні вулиць, але ми пройшли цей шлях дуже потужно і закон виконано, на мій погляд, відсотків на 99.

Щодо пам'ятників. Перше. От до оцього зведеного розпорядження Полтавської ОВА можливо через людський фактор, може ще чомусь не увійшли навіть ті об'єкти, які станом на 27 липня, тобто у період, коли ОВА уповноважені були видавати розпорядження з 27 квітня по 27 липня, не увійшли ті об'єкти, згідно яких вже існували накази Мінкульту про визнання такими, що не підлягають занесенню до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Але я думаю, що ми цю прикру помилку виправимо. З іншого боку, тепер правова ситуація така, що центр прийняття рішень переміщається до органів місцевого самоврядування, хоча й юридичний департамент ОВА стверджує, що можна піти й шляхом додаткових розпоряджень, затвердивши відповідні списки і давши вже рекомендації органам місцевого самоврядування.

Друге. Якість виконання розпоряджень. Кілька позитивних прикладів. Скажімо, міська влада Карлівки наважилася відновити пам'ятник першому секретарю центрального комітету комуністичної партії Підгорному. Відкрито кримінальне провадження. Розпорядження ОВА - усунуто з публічного простору. Так само кримінальне провадження щодо влади Хорола, де довго зволікали з усуненням з публічного простору пам'ятника Третяку, члену ЦК КПСС. Обидва об'єкти усунуто після розпорядження обласної військової адміністрації.

Щодо таких прикладів дуже сумних. Місто Комсомольськ, як ми знаємо, у нас перейменовано ще в межах декомунізації на Горішні Плавні. Довелося навіть просити розпорядження ОВА, щоб демонтували масивні, величезні, багатометрові стели "Комсомольськ" на в'їздах. Рік пішло на те, щоб демонтувати одну, інша стоїть і досі, де найбільший пасажирський трафік. Думаю, що теж впораємося. І тільки два місяці тому влада міста позамальовувала по всьому місту написи "Слава Всесоюзній ленінській комуністичній спілці молоді".

І зараз ми чуємо від влади Зінькова, що ми не будемо виконувати розпорядження ОВА, про яке я говорив, 22 липня, бо пам'ятник комсомолу ми перейменовали – ось такі аргументи. У законі немає нічого про перейменування.

Третє. Варто вивчити питання щодо виведення з реєстру наказом Мінкульту ще 97 об'єктів у Полтавській області. Тут говорилося про виваженість процесу – так воно і є, бо ми спочатку спільно з департаментом культури вивчаємо це, на кожен об'єкт іде буквально кілька годин (щоб було зрозуміло, що це не так просто), потім вони передаються на Мінкульт, потім листування Мінкульту з Інститутом національної пам'яті, і лише потім уже управлінське рішення. Тому тут ще нас чекає робота по 97 об'єктах.

Четверте. Тут говорив міністр про Петлюру. Ми спільно пройшлися, Інститут національної пам'яті спільно з ОВА і міською радою щодо пам'ятника Петлюрі. І зараз відбувся конкурс, залишається справа за малим – фінансування. Але в контексті деколонізаційного закону я хочу сказати, що Полтавщина, от вона вирувала повстаннями петлюрівськими до 30-х років, і у нас простір промаркований похованнями. Закон деколонізаційний нам каже усунути такі поховання з публічного простору, зазвичай на яких написано: "загинули від рук петлюрівських банд" і так далі. Приклад дуже позитивний у нас є в Полтавській міській громаді, яку очолює Катерина Ямщикова, от це там, де пройшли повністю всю процедуру – від А до Я, тому що там навіть є питання Закону про поховальну справу і кодів бюджетної класифікації і саме

тих суб'єктів господарювання, які мають право на ексгумаційні роботи. Так от, багато хто пані Катерині закидав, критикував: "А чого так довго? Чекісти в центрі Полтави в парку Петровському, названому на честь Петра Першого, поруч із шедевром української архітектури Тарасом Шевченком". Але вона пройшла всі ці процедури.

Тепер це приклад, мені здається, для тих громад, а в нас таких об'єктів в області 90. Частина з них рішеннями Мінкульту виведено з переліків, частина досі залишається пам'ятками культури, на яких написано, біля школи, наприклад, пам'ятник, написано – "загинув від рук куркулів у 1932 році". Тобто це ті люди, які чинили опір Голодомору, ліквідували цих негідників, яким стоять пам'ятники на могилах.

Ну і нарешті останнє, четверте, про що дуже сьогодні ми вже обмінювались під час екскурсій в неформальній обстановці, це тема російських імперських пам'ятників у Полтаві. З них один лише у центрі міста є об'єктом, який є національного значення пам'яткою, згідно з процедури приймається рішення Кабінетом Міністрів за поданням Мінкульту протягом року. Я пропоную передбачити в бюджеті на наступний рік хоча би на масштабування нашої виставки, можливо в міському, можливо в обласному, щоб цю виставку "Міфи", про яку кожному роздана брошура, масштабувати до рівня виставкової, щоб там хоч якісь були палаци для полтавців, щоб вони бачили, що це російська імперська символіка. Безглуздо її накривати целофановими пакетами, як це зробили з двома іншими об'єктами, присвяченими Петру І. Я думаю, що немає сенсу пояснювати, що всі три об'єкти є символікою російської імперської політики. Інша річ, що тут голова ОДА говорив про виважений підхід. Мені здається, що перше, щодо першого об'єкту, крок № 1 – зрозуміти, окрім виведення цього об'єкту з переліку, це має бути, можливо, навіть міжнародний конкурс на якісний пам'ятник, оскільки він містобудівний і там не може бути клумба. І от приклад дуже гарний з пам'ятником Сковороді, коли поставили і протягом року стояв

макет пам'ятника, який він буде, і люди звикали, що він там буде. Тут теж ми могли б піти таким шляхом.

Чи провінційна Полтава впорається з тим, щоб ми зробили конкурс тут на рівні? Я думаю, що нам важливо, те, про що говорив Володимир Семенович Тилішак, на місці оцього міфу, що відпочивав Петро I поруч із вулицею Пилипа Орлика, це може бути конкурс на рівні міста і області, що там має бути. Аналогічно на місці Келіна, можливо це і пам'ятний знак українсько-шведському союзу чи полтавському полку. Але це має бути контекст козацької Полтави, бо він знівельований цими пам'ятниками, міста Полтави як полкового міста, центру Гетьманщини.

Конкретні пропозиції, вони сформульовані у кількох статтях, документах. Щодо пам'ятника "славы русского оружия", від Інституту національної пам'яті надіслано експертну оцінку на Полтавську ОДА. І тут нам треба просто вийти на дорожню карту. Я думаю, що все має крутитися довкола проєкту створення кластеру російської монументальної пропаганди на території державного музею-заповідника "Поле Полтавської битви". Водночас цей музей можливо варто обговорити і рухатися шляхом трансформації його на музей Гетьманщини. Ну саме так у нас ранньомодерній козацькій державі дав Іван Котляревський у своїй "Енеїді": "Так вічної пам'яті бувало. У нас в Гетьманщині колись..." Можливо концентрувалися в експозиціях в тому числі і на дипломатів козацької держави, бо на Полтавщині у Гадячі гетьман Виговський підписував Гадяцький договір. Події Північної війни, це українсько-шведський союз – теж ще один факт дипломатичний. І, як ми бачили, експонатури для того, щоб нам створити дві такі експозиції потужні, присвячені навіть дипломатії козацької держави як такої фішки "туристичного магніту", могли би варті бути до обговорення.

Так само як і ота стела, де написано "время лечит раны" за пропозицією посла Чорномірдіна. Як ми бачимо, "время" не те, що не "вылечило раны", а маємо страшну геноцидну війну.

Тому сама концепція кластеру російської монументальної пропаганди, це предмет окремих круглих столів і предмет обговорення фахівців.

Чому я говорю саме про кластер? Тому що законодавець нам дав чіткий шлях щодо тих об'єктів, які є, з одного боку, символікою російської імперської політики, а з іншого боку, ніде правди діти, витвором мистецтва. Ідеться про переміщення їх до музейних просторів або до таких кластерів.

Дякую за увагу.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пане Олегу.

Колеги, переходимо до обговорення. Я буквально два слова на початку скажу, потім вже не буду навіть втручатися. Ми як члени комітету звичайно не можемо комусь давати цінні поради. Я можу тільки поділитися своїми враженнями. Я вважаю, що Полтава, і хочу підтримати пана Олега, це може бути дійсно, бо вона таким містом і є, концентрацією історії Гетьманщини. Це правда. І поле, де зійшлася московська армія з об'єднаною шведсько-українською армією, може бути тим простором, де в сучасній, те, що називається нарративній манері, будуть розповідати історію Гетьманщини, її перемог і поразок. Тому що і сама історія полтавської поразки, вона багатогранна з певної точки зору, навіть не з однієї... *(Не чути)* Це звичайно поразка. Але це ключова точка, одна з ключових точок в історії України, яку ми не забуваємо, ми ж її пам'ятаємо. Так само як ми пам'ятаємо Івана Степановича Мазепу. І його ніколи не забували українці. Ніколи!

Я згадую, на жаль, забув мемуари таких от часів змагань, національних визвольних змагань, там згадував автор про те, що Київ, навіть у такому імперському зросійщеному Києві довоєнному, до 14-го року, кияни мали таку звичку до фрондування, до фрондорства такого, піднімаючи обов'язково келишок за нашого гетьмана Івана Степановича Мазепу. Ясно, що кияни-українці.

Тому пам'ятка про гетьмана ніколи не помирала. І Полтава безперечно є, на мій погляд, тим містом, де цю історію треба розповідати. І ясно, що на

цьому полі, воно доволі велике, і воно і зараз, коли потрапляєш, ти ж розумієш, що воно і досі організовано москалями. Будемо чесні, там пам'ятник Петру, там чорномірдинська ротонда, це не український погляд на *(нерозбірливо)* цього простору. Там треба створити свій, треба переосмислити цю місцевість. Це можна зробити також з використанням і за допомогою імперських пам'яток, які можна туди перенести, і побудувати навколо цих пам'яток свій власний український наратив. І розповідати дуже цікаву, важку, але дуже цікаву історію.

Ну звичайно, можна, дивіться, як казав Іван Степанович Плющ, "Верховна Рада може все", в принципі, український народ суверенний, він може все що завгодно зробити. Можна там, де лев з *(нерозбірливо)*, написати, що це пам'ятка Карлу XII. Можна. На тому, значить, який давньоримський, можна написати, що це Марку Аврелію, ну мені просто він симпатичний. Ну тому що він і філософ-стоїк, знаєте. От бачите, ви смієтесь тут. Ну і ніхто ж не хоче, щоб з нього сміялись. Правда? Я згоден з вами, це буде трохи смішно, хоча, дивіться, цю колону, знаєте, в Римі не всюди знайдеш, ну чиста колона римської слави. Не подобається Марк Аврелій, можете Веспасіану присвятити, яка різниця. Хороший, до речі, імператор. *(Шум у залі)* Ні, от Калігулі не треба.

Значить, друзі, як я вже казав, воно означає тільки те, що воно означає. Ось чому ми зараз сміємось. Тому що ми всі знаємо з вами, що воно означає. Що на ньому не напиши, воно буде означати тільки те, що воно означає.

Я на цьому передаю слово Володимирі В'ятровичу. І Микола Княжицький теж має бажання.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Добрий день, шановні колеги, дякую, що ми зібрались тут, в Полтаві. І я пригадую, знаєте, початок війни Росії з Україною і початок позбавлення України від маркерів чи то російських, чи то совєцьких - хронологічно співпадає, це зима-весна 2014 року. Якраз 10 років тому, вже трохи більше як 10 років тому Полтава якраз позбавилась

першого такого і головного символу цієї залежності, цього маркера – пам'ятника Леніну. І тут Олег Пустовгар, який сьогодні виступав, от він був безпосередньо причетний до того, що це нарешті сталось. І тільки після цього, до речі, після цього стихійного ленінопаду почались процеси підхоплення цього в якості державної політики, ухвалено Закон про декомунізацію і це вже стало державною політикою. Але слава богу, що навіть після ухвалення закону ініціатива громадськості нікуди не зникла, ініціатива громадськості була тим двигуном, який просував процеси декомунізації. І я дуже добре пам'ятаю такі самі наради, які відбувалися тут, у Полтаві, на виконання Закону про декомунізацію, і дуже добре пам'ятаю, як там теж звучали аргументи, що це ж наша історія, нащо ми це будемо зносити, це ж давайте просто перевдягнемо Володимира Ілліча чи когось іншого, давайте просто поміняємо табличку під тим чи іншим пам'ятником, нехай залишиться, це ж окраса міста, от. Але була інша позиція мешканців Полтави, громадськості, яка допомагала нам там просувати цю декомунізацію. Ці люди надзвичайно активно тут працювали, на жаль, не всі вони живі. Я пам'ятаю і Юліана Матвійчука, який був одним із двигунів декомунізації цього процесу, зараз він увічнений у топоніміці Полтави у вигляді вулиці імені Юліана Матвійчука.

Тобто це теж неймовірно важливо, що ми на місці тих от старих комуністичних чужих назв даємо імена тих людей, які справді дуже багато зробили для цього краю, для цього міста. І я дуже втішений, що ми рухаємося далі, що вслід за декомунізацією ми рухаємося до деколонізації.

І абсолютно згоден з Микитою про те, що російський імперський міф творився якраз тут, на базі Полтави, і Полтава – це є такий напевно один з фундаментальних каменів цього російського імперського міфу, тому нам важливо надзвичайно цей камінь тут розхитати для того, щоб він розхитався в цілому. І нагадаю, що це почалося тут, у Полтаві, ще досить давно, ще у 1989 році, коли ще радянська влада намагалася відзначати чергову річницю Полтавської битви, тут вже представники небайдужої української

громадськості протестували проти цього, і тоді, до речі, з'явився дуже гарний вірш Наталки Поклад з такими словами: "Полтаво! Полтаво! Скажи Україні: чому над тобою і досі орел?".

Минуло 30 років незалежності, понад 10 років російсько-української війни, півтора року дії закону, який ми ухвалили, деколонізаційне законодавство, але, на жаль, це питання досі актуальне, на жаль, цей "орел" досі над Полтавою, над Україною. Сьогодні ми почули, що це римський орел, який немає нічого спільного з російським орлом. І, на жаль, ми продовжуємо себе задурювати. Але проблема ж не тільки з цим орлом, проблема не тільки з Полтавою, проблема в тому, що нам варто проговорити загалом питання деколонізації України і звільнення України від маркерів "руського мира". Особливо там, де це стосується тих маркерів "руського мира", які внесені до реєстрів культурної спадщини. Тому я дуже тішуся, що у нас зараз всі автори по суті цього, які можуть бути, мають бути причетними до реалізації цього питання, тут і представники місцевого самоврядування, і представники виконавчої влади, і представники законодавчої влади, тобто все можна вирішити тут і зараз, для того щоб потім не казати, що якісь залишилися питання, які неможливо вирішити. Отож ми з вами ініціювали, ми з вами – це і громадськість, і народні депутати - ініціювали, а Верховна Рада у травні минулого року ухвалила закон, який доповнив Закон про охорону культурної спадщини статтею 15-1, що визначала особливості вилучення з реєстру об'єктів, які є символікою комуністичного тоталітарного режиму або символікою російської імперської політики. І цим законом доручили уряду забезпечити протягом трьох місяців з дня набрання чинності Закону про деколонізацію перегляд реєстрів і ухвалення щодо кожного об'єкту, що є такою символікою чи містить таку символіку одного з п'яти можливих варіантів. Отож це або: перше, вилучення об'єкта з реєстру; друге, надання згоди на переміщення об'єкта в інше місце; третє, надання згоди на демонтаж, вилучення окремих елементів об'єкта, який є символікою комуністичної чи символікою російської імперської політики; четверте,

залишення у реєстрі об'єкта, що становить винятково мистецьку цінність; п'яте, внесення змін до відомостей реєстру у частині назви та/або виду пам'ятки для пам'яток назв, які містять символіку комуністичного тоталітарного режиму або символіку російської імперської політики. Ухвалюючи це рішення, міністерство, а щодо пам'яток загальнодержавного значення і уряд (в Полтаві це про один об'єкт такий йдеться, так?), мають брати до уваги експертний висновок комісії при міністерстві, рекомендації Українського інституту національної пам'яті (такі напрацьовані), а також пропозиції органів самоврядування, якщо вони надійшли. На жаль, минуло вже значно більше як три місяці, а над Полтавою і досі орел, і не лише над Полтавою знову-таки. Реєстр культурної спадщини досі містить значну кількість об'єктів, які містять російську імперську чи комуністичну символіку і відповідно ці об'єкти досі не усунуті з публічного простору. Затримка, будемо відверті, відбувається на кількох рівнях. По-перше, це органи місцевого самоврядування, які іноді аналізують об'єкти культурної спадщини на наявність російської символіки повільно і часто вибірково. Це не стосується Полтави, бо в Полтаві це швидко. Але якщо говорити в загальноукраїнському вимірі, на жаль, часто такий затор робиться якраз ще на рівні органів місцевого самоврядування.

По-друге, частина подань з місць зависла вже на рівні міністерства в Києві. Яскравий приклад все той же орел над Полтавою, так званий "пам'ятник слави" на честь перемоги росіян у Полтавській битві, завис саме вже не в Полтаві, а це питання зависло в Києві.

Ще більш запущена ситуація з так званими нововиявленими об'єктами культурної спадщини, по яких, якщо вони є російсько-імперськими символами, також мають бути ухвалені рішення про їх невключення до реєстру. Але цей процес робиться дуже повільно. Очевидно, що ситуація потребує активізації роботи перш за все міністерства, яке має взятися до справи системно і з власної ініціативи забезпечити аналіз кожної пам'ятки, щоб чітко знати, які з них є символами російсько-імперської політики або

містять такі символи, і далі якомога швидше ухвалити рішення в межах тих п'яти опцій, які я вам навів на початку своєї промови. В тому числі, в разі потреби, відхиляючи необґрунтовані пропозиції місцевих рад, тому що теж маємо розуміти, що ми дослухаємося до рішень місцевих рад, але коли нам пропонують не перейменовувати, не залишати, переозначити і так далі, тобто якісь пропозиції, які є прямим порушенням закону, то очевидно, що міністерство має сказати: "Стоп! По такому сценарію рухатися не будемо".

Полтава є яскравим прикладом ситуації, коли імперські символи досі істотно впливають на образ міста, про це ви сьогодні говорили. І один з них цих символів так званий "пам'ятник слави" маркує центр міста. Водночас у місті є музей Полтавської битви, який ми сьогодні бачили, прекрасний музей. Тому рішення, що робити з російсько-імперськими символами, мені здається, напрошується саме по собі: маємо прекрасний простір, який буде і лише збагатиться від наявності там таких символів. Вони мають бути туди переміщені з середмістя на територію музею з відповідним інформаційним супроводом і стати частиною його експозиції. Тобто це справді унікальні експонати, які дуже збагатять ці музеї. До речі, абсолютно згоден з паном Олегом, що потрібна і дискусія щодо переоснащення, переосмислення можливо самої назви музею і його подальшої трансформації. Ми бачимо, що його експозиції, його внутрішній зміст вже далеко вийшли поза рамки цієї концепції Полтавської битви. І добре що вийшли, але очевидно, що було би логічно, щоб і назва так само відповідала тому, що є всередині цього музею.

У воєнний час цей музей разом з перенесеними на його територію символами російської імперської політики може і має стати одним із знакових туристичних об'єктів, привабливих для українців, так і для іноземних відвідувачів. І очевидно, що його тематика може бути значно ширшою. І тут знову-таки погоджуюся з паном Олегом Пустовгаром, це може бути якраз тема української Гетьманщини, тобто це одна з знакових тем для Полтави і для Полтавщини, і це те, що виділяє якраз Полтаву і Полтавщину в контексті загальноукраїнської історії.

Ще один дуже важливий аспект, до завершення. Ми повинні вкрай серйозно підійти до того, як облаштувати міський простір після усунення з нього символів російської колонізації. Це проблема по всій Україні, це Київ, який всіяний пеньками від колишніх пам'ятників, постаментів. Невирішеність цього питання – вона тільки заважає в подальшому реалізації Законів про декомунізацію, про деколонізацію, тому що люди дорікають: а що замість? Якщо замість буде просто стояти постамент чи нашвидкуруч щось зроблено, очевидно, що це навряд чи сприятиме тому, що люди розумітимуть, чому потрібно проводити деколонізацію чи декомунізацію.

Тим більше, що якщо говорити, тут знову-таки повернемося конкретно до Полтави, то тут, наприклад, російські пам'ятки, як вже про це сьогодні говорили, попри їх імперський зміст, справді є витворами мистецтва, так само як і українські пам'ятки, такі як пам'ятник Котляревському чи пам'ятник Шевченку, чи будівля краєзнавчого музею є визначними мистецькими явищами. І дуже важливо, щоб нові архітектурні об'єкти, які будуть тут з'являтися, які будуть з'являтися на місці оцих демонтованих і переміщених, не поступалися своїм рівнем тим, які будувалися в попередні епохи.

Зміни, які несе за собою деколонізація, мають означати не лише звільнення публічного простору від символів колонізаторів, але і якісний розвиток цього простору, новий, наповнення його новим змістом, новими сучасними мистецькими явищами українського змісту. Це означає, що в жодному випадку не можна допустити якоїсь містечковості, корупції, популізму, примітивного новоделу. На жаль, так є, на місцях часто це робиться, коли робиться якомога швидше чи під якісь чергові вибори, чи під якогось чергового кандидата, лише б поставити, аби стояло. Ні, якщо ідеться про таке місто як Полтава, я впевнений, що воно заслуговує на максимально широку фахову дискусію, може навіть на якісь якісні міжнародні конкурси, мова іде якраз про це, те саме місце, яке сьогодні вже неодноразово згадували, яке досі "під орлом". Очевидно, що тут мав би бути якийсь пам'ятник так само загальнонаціонального значення і очевидно, що тут треба

було би включати до цього конкурсу і розробки і таких ідей цього пам'ятника, який в центрі історичної Полтави, спеціалістів загальнонаціонального рівня, а може навіть і міжнародного.

Дякую за увагу.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Я почну може трошки революційно, а потім перейду на більш мирний тон. Ну в Полтаві немає мера, виконує обов'язки пані Катерина, але мера немає. Ми пам'ятаємо, який був. З цієї точки зору добре, що його немає, скажемо так. Але якби я тут був мером, то перше, що я б зробив, я би привіз екскаватор і всі ці пам'ятники імперськості зняв і переніс в музей. І клянусь вам, ніхто мені нічого не зробив би, бо в мене була б на це політична воля. І нічого би страшного не сталося.

А тепер про інші речі хочу говорити. Ви знаєте, я пам'ятаю, як важко нам було, коли ми ініціювали заборону російських фільмів на українському телебаченні. Бо після 2014 року, вже після Майдану, почалась війна, а в нас далі крутились всі ці "менти", фільми там "В августі 44-го" і які завгодно інші, які НКВД пропагували, і люди собі не уявляли, як це можна взагалі забрати, а найголовніше – не уявляли чим це можна замінити. Те саме кажуть багато хто з полтавців: ну подивіться, яке воно красиве, а що ж тут буде натомість? І це ключове питання. Тому що ми завжди маємо собі дати відповідь, а що для нас є Полтава: для України, для Європи, для світу? І яку Полтаву ми хочемо збудувати і що Полтава має розказати нам і нашим дітям? А Полтава має для нас величезне значення, яке ми для себе навіть не усвідомлюємо. Бо коли ми говоримо тут українською мовою, ну ми знаємо, всі присутні тут, але більшість українців не знає, що це киево-полтавський діалект, а насправді полтавський, це центр української мови. І не випадково звідси, з Полтавщини, не лише Котляревський, а й величезна плеяда фантастичних українських письменників, починаючи від Олени Пчілки і всього її роду, і завершуючи Василем Симоненком і Миколою Зеровим. І я можу це перераховувати довго-довго і довго. У Польщі є місто, яке майже не

розвивалося, поки вони не сказали, що це місто є столицею польської мови. Щороку вони там проводять великий фестиваль польської мови. Це невелике місто. Це дало поштовх розвитку міста і принесло йому певний образ. Чи є Полтава сьогодні столицею української мови? Ну, на жаль, ні, але історично, так. Сьогодні столиця української мови – це Львів, мабуть, Івано-Франківськ. Бо коли я зі Львова, це моє рідне місто, мені це приємно, звичайно, але коли я зараз приїжджаю в Київ і чую російську на кожному кроці, так, як цього не було навіть перед вторгненням, очевидно, є природні причини, дуже багато внутрішньо переміщених осіб, але це депресивно впливає на сприйняття майбутнього. Полтава – це столиця української мови. Це перший символ і знак, який повинен стати, з моєї точки зору, один із, але дуже важливий, який має стати на місці тих символів російської імперії і української поразки, в які перетворила імперія Полтаву і яка досі тут зберігається. А які ще символи Полтавщини? Ми ж розуміємо, що, так, це громада, це місто, але центр області, регіону. І Гадяцька угода, про яку ми говорили, це по суті прообраз створення Європейського Союзу. І те, що пам'ятник гетьману Виговському там стоїть десь у невеличкому Гадячі, чому ми про це не говоримо у Полтаві? Це і є центр Європи. І коли ми говоримо про європейську інтеграцію, про процеси, які відбуваються зараз, про наше майбутнє, Полтава - це центр, де всі ці розмови мають вестися, тому що звідси ці процеси і почалися.

Було, правда, й таке, що і тоді, як і зараз, деякі польські пани в Сеймі казали: "Не дозволяю", нам не вдалося щось реалізувати, але ці ідеї народилися тут. Гетьманщина – це одна прекрасна і чудова ідея, як і сама постать гетьмана Мазепи. Очевидно, були пізніші фігури такі, як Петлюра, але Мазепа безумовно особа, яка гідна музею. Так не лише музей Гетьманщини, а і музей Мазепи може бути. Добре, що через стільки років боротьби пам'ятник Мазепі постав перед собором, але цього замало. В Україні немає музею Мазепи. Це наш символ!

А, вибачте, а українська культура, починаючи від, і вона тут різна, і вона відкриває цілий спектр - від решетилівської вишивки до опішнянської

кераміки і до модерну Кричевського – це все тут. Де ще ви знайдете в центрі України на Лівобережжі такий центр, де можна було би все це зробити і відновити? І це все ідеї для міста майбутнього. І, може, ви як полтавці, ви можете мати таких ідей набагато більше. Але я просто кажу те, що я відчуваю, бо дуже люблю Полтаву, це одне з моїх найулюбленіших міст.

У мене є громадські організації, ми тут багато працюємо з людьми, комп'ютеризуємо школи. І зараз ще багато проєктів, от із Юлією Городчаніною, депутаткою міськради, яка тут є і яка теж дуже багато робить для міста, працює, до речі, з молоддю. Це місто української молоді. Так само як і Катерина. Бо такої кількості молодіжних центрів і молодіжних просторів, як є тут, молоді, яка хоче в Європу, мало де є. Хто про це знає? А ми далі обговорюємо те, що ці колони височать над нашою свідомістю, над нашою пам'яттю, над нашою історією, затуляючи нам і цим молодим людям майбутнє. Це не нормально!

Щоб це змінити, потрібне лідерство і лідерство політичне. Я великі надії покладаю на нового очільника Міністерства культури, який є тут. Тому що те, що було досі в Міністерстві культури, на жаль, от колега В'ятрович говорив про реєстри, немає у нас жодного реєстру. Тому що навіть за чинним законодавством про державні публічні реєстри інші всі реєстри мають цьому відповідати. Це мають бути електронні публічні реєстри, створені в тому форматі, як цього вимагає українське законодавство. Цього не існує. З реєстру так званого Мінкульту можна просто скачати деякі файли. Ми говоримо про пам'ятки, які туди не внесені. Я вже мовчу про архітектурні пам'ятки, які туди не внесені по цілій країні. Я колись намагався довідатися, скільки пам'яток архітектури внесено в реєстри у Львові, де їх тисячі, там декілька десятків по всій Львівській області. Це означає, що це і все, інше можна рушити. От це можна рушити, а пам'ятки імперськості не можна.

Тому очевидно, є багато роботи, яка, я сподіваюся, зараз буде активно вестися і розпочне вестися в Міністерстві культури.

Ну і звичайно, ми вже говорили з головою нашого комітету колегою Потураєвим, що якщо потрібно нам буде додатково законодавчо за підсумками засідання сьогоднішнього комітету щось виправити чи доповнити, а ми порадимося, то ми обов'язково це зробимо. Я колись подавав Закон про гуманітарну деколонізацію, він вже не такий актуальний, тому що він у нас не був розглянутий, відкладався, бо теж одні з попередніх керівників Міністерства культури були проти, казали: "Ми зробимо щось своє", – в результаті нічого не зробили.

Але треба до цього повернутися, оновити, виходячи з потреб, можливо підготувати комітетський законопроект, бо це ж не тільки тут – у нас досі консерваторія носить ім'я Чайковського, і всі розповідають, що це через те, що один з його восьми прадідусів мав українське коріння, а те, що інші мали французьке і російське, чому французька музична академія не носить його ім'я. При тому, що він справді геніальний композитор, просто Україна тут до чого? До чого Україна до цих пам'яток? І де тут Україна? Україна має повернутися в Полтаву, і ми будемо цьому сприяти.

Дякую.

БОГУЦЬКА Є.П. Я хочу сказати може деякі не дуже приємні речі. Коли ми їхали Полтавою, по ній їхали, у мене перша думка була: "Боже, яке занедбане місто. Ну, просто жах. Як Мамай пройшовся". Ви знаєте, і тут я згадала, що дійсно він і пройшовся. Я думаю, що у тих чудових жінок, які нам сьогодні презентували ці пам'ятки архітектури, у них є певна любов до них можливо і тому, що таке занедбане місто і от є декілька пам'яток, які виразно виглядають на фоні такого занедбаного міста. Якщо б тут було все не просто відремонтовано, а місто було б сучасним, красивим, можливо і не було б такого до тих пам'яток, що їх треба залишити або там щось прибрати і щось інше написати. "Щось інше написати" не спрацює, тому що коли люди будуть приходити і читати щось інше, знаючи, що було написано, вони

будуть до цього нового ставитися дуже негативно і будуть казати: "Фу, що тут написали? Какою-то ерунду. От було написано набагато краще".

У мене є один знайомий, який зненавидів нашу сучасну владу лише зараз, от зараз, десь місяць, менш ніж місяць тому, після того, як ми в Раді прийняли Закон про перейменування міст. І він мені сказав, що Северодонецьк для нього до кінця його життя залишиться Северодонецьком і що Сіверськодонецьк це якась гидота, яку не можна вимовляти. Ото, мені здається, те ж саме може бути біля тих пам'яток, на яких ми щось змінимо і люди будуть приходити і казати: "Оце зараз написали якусь гидоту, а було так красиво написано: окончено в 1809 году". Понимаете?

Мені здається, що якщо ми вже стали на ці рейки, треба дійсно формувати українські наративи, але мені здається, що і ці українські наративи в такому занедбаному місті, вони не будуть виглядати ані охайно, ані красиво, ані представляти красиво нашу українську історію, тому що сучасний вигляд міста і не відрізняється від середньоімперського російського міста зараз, які є в Росії в переважній більшості. Тому у мене є прохання дуже велике до полтавчан. Я розумію, що це великі кошти, але у вас є і бізнесмени, які можуть вкладати кошти, і вони вкладають от у той самий ресторан, у якому ми сьогодні обідали, "Атмосфера". Тобто мені здається, що ви маєте рухати оцю архітектурну дичину в якесь правильне нормальне сучасне русло і дійсно піднімати це місто так, щоб воно стало туристичним магнітом, а не щоб так – приїхати, подивитися на ці російські шпилі і поїхати в такому дуже, знаєте, скромному відчутті, що ну був, ну бачив, але нічого в душі не залишилося.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Колеги, є можливо в когось ще з депутатів бажання висловитися?

(Шум у залі)

ПАВЛЕНКО Ю.О. Шановні учасники комітету! Я так справа, від "правих" виступлю. Всі депутати зліва, а я справа. Я постараюся дуже коротко сформулювати свою позицію і просто засвідчити, що у нас дійсно є єдність у комітеті в розумінні, як розвивати українську культуру, як досягати української ідентичності, як боротися з тими символами, які сформували політику, яка сьогодні, от сьогодні в цей конкретний момент, вбиває наших українських громадян.

Те, що ці пам'ятники виконали за 300 років свою уже місію, засвідчує тільки той факт, скільки років будувався чи встановлювався пам'ятник Мазепі. Скільки? 25 років. 25 років боротьба була при незалежній Україні за те, щоб поставити пам'ятник Мазепі. І, на жаль, ці символи продовжують цю місію виконувати. Виконувати, знищуючи українців і насаджуючи ідеологію тієї імперії, яка сьогодні, в цю хвилину, вбиває українців. Я перший раз був в музеї в 1998 році, ми сьогодні ділились в дорозі з Микитою Руслановичем, і я, чесно кажучи, ну не дуже його полюбив і більше в мене не було бажання туди іти, бо я розумів, що це певний біль і біда для України те, як там все подавалось. І я думаю, що треба було туди прийти і його тоді почати міняти, з 1998 року, і можливо якихось проблем, які сьогодні є в нашій країні, війни не було б. Те, що в нас ця дискусія іде зараз в рамках комітету, там реєстри, пам'ятники, ми цього не можемо зробити, коли реально 10 років війна, з якої вже більше 2,5 років повномасштабної війни, де вже знищені міста, села, вбиті десятки, загинули десятки тисяч українців, і військових і цивільних, а ми дискутуємо про реєстри, як це зробити, міністерство, там служби і так далі. От я в даному випадку, хоча ми там по різні сторони зараз з Володимиром, але я повністю його підтримую. Хлопці, ну в законі є 3 місяці, є Міністерство культури, є відповідні служби, ну виконайте свій обов'язок - забезпечений чи визначений вам конкретний закон. Тому я пропонував би в рамках комітету, так, ми цю дискусію зараз почали от в комітеті, але треба не залишити її, цю дискусію, як науково-практичну конференцію. Ми все-таки

комітет, орган влади, який може приймати рішення і зобов'язувати відповідні органи державної влади їх виконувати в чітко визначені терміни. Тому за підсумками засідання нашого комітету, розгляду цього питання, я все-таки пропонував би, щоб на підставі от колег, які дуже глибоко знають закон, сформувані чіткі доручення, виставити чіткі терміни. За цей час, тут би я звичайно теж не робив би все так жорстко і оперативно, там приїхав, поламав – треба з повагою ставитися до полтавської громади, громади міста Полтави, Полтавської області, в рамках реалізації всіх рішень провести і дискусію з громадою. Громада має брати участь в ухваленні цих рішень, ми не можемо їм нав'язати. Більше того, рішення, які ухвалить громада, але це треба дискусію провести, показати, чим значима є Полтава і чому цей пам'ятник, ця колона, сьогодні є елементом, частиною "руського оружия", яке в цю хвилину вбиває якогось конкретного полтавця. І це треба усвідомлювати, щоб кожен полтавчанин, житель області, міста розумів, що це таке, що це не просто якийсь там пам'ятник архітектури, де був "руський орел" став римський орел, де там мотиви Сковороди в цьому пам'ятнику є, все це можна там переназвати, але це буде обман, це буде нечесно. І це все одно зрозуміє наступне покоління.

Тому я за те, давайте от не дурити у будь-якому рішенні, яке ми ухвалюємо, починаючи від того, що у нас є закон, давайте його виконувати кожен на своєму місці, з повагою до громади, бо тут теж не можна грубо підходити, зневажливо підходити до громади, бо кожен любить своє місто, свою вулицю, свій будинок – це його частина, цінність його, яка багатьох змушує сьогодні жертвувати своїм життям і здоров'ям, захищаючи це все.

І така от моя пропозиція, щоб у нас... Сьогодні у нас такого проекту рішення немає, ми власне домовилися, що ми почнемо цю дискусію. Але от навіть ця робоча поїздка, дискусія, яка триває з самого ранку, дискусія на комітеті, я думаю, змушує нас до ухвали відповідних рішень і далі їх контроль спільно з міністерством, з міською владою, обласною владою і, без сумніву, громадами і міста і області. Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так, я принагідно хочу сказати, що я підтримую і пропозицію Миколи Леонідовича щодо ініціативи законодавчої за підсумками нашого виїзного засідання, є і пропозиції Юрія Олексійовича. Так що звичайно, колеги, як тільки ми будемо готові з конкретними рішеннями, на найближчому засіданні комітету, я переконаний, що ми всі підтримаємо те, що ми сьогодні обговорювали.

Пане Олег, будь ласка, з одного боку. І пані Катерина.

ПУСТОВГАР О. (?) Я от на прикладі пам'ятнику Келіну хочу просто пояснити, наскільки важливим міг би бути цей кластер російської монументальної пропаганди і як важливо його зберегти, музеєфікувати. Перед всіма вами брошура Українського інституту національної пам'яті, "Міф № 7", і там документ "Письма его императорского величества". Справа в тім, що Полтаву чекала така ж доля, як Батурина. Петро I наказував Келіну спалити Полтаву дотла, просто динаміка подій Північної війни цьому завадила. Так от, біля цього пам'ятника, бо це вже питання концепції цього кластера, треба розповідати туристам про це.

А зараз він у публічному просторі, він є, ну там ми бачили, що там написано, і він якраз підсилює оцей міф. І ми цією брошурою ситуацію не виправимо, ми тільки зробили перший крок: виставка і брошура. А от в оцьому кластері це було б просто бездоганний варіант, щоб він загравав новими барвами для туриста.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую.

Я тут хочу підкреслити, що з цим пам'ятником треба бути обережними, бо якщо ти забираєш дуже таку містично-сакральну важливу річ, бо нам уже розповіли, що студенти мають звичай натирати йому бейці, тому леву. І це важлива традиція, очевидно, полтавська. І, забираючи його звідти, треба дати

щось інше може натирати, я не знаю, щоб теж удачу приносило. Бо якщо левові бейці працюють, то може щось інше теж запрацює, я ж не знаю. Тут така історія.

Рухаємося до завершення першої частини. Я тут точно знаю, який пам'ятник можна переосмислити і причому так ще переосмислити, щоб припекло у москалів. Знаючи про певні незвичні сексуальні вподобання Петра Олексійовича Романова, я би переосмислив пам'ятник, де він наче перепочивав, назвавши його так: це пам'ятник тому місцю, де Петро Олексійович Романов мав статеві стосунки з Олександром Даниловичем Меншиковим. Ну це відповідало б історичній правді майже, ну ми не знаємо конкретно де, ми сказали би, от тут, наприклад, чому б і ні? Можете собі уявити, як у москалів горіло б і яке місце. Ну це було б вдалим, на мій погляд, переосмисленням. Але краще все ж таки... Інші наративи можна закласти і вибудовувати навколо цих пам'яток й в інших місцях, де вони будуть знаходитися, я сподіваюся.

ЯМЩИКОВА К.Л. Я думаю, що я не буду затримувати час, лише зроблю маленьку ремарку. Так, у нас дуже нелегкий спадок. І спадок після такого, про що ви говорили, він пройшовся не рік і не одну каденцію, і я маю ціль, щоб жити тут далі, я не збираюся нікуди виїжджати, а ще більше хочу, щоб мої діти тут мали бажання жити. У мене маленька доня і син. Тому я зараз, чесно вам скажу, хочу сказати, що наша Полтава дуже спроможна. Тут такі класні громадські організації, які цінуються в усій Україні, з неймовірними фахівцями, наша Save Poltava, всі, хто працюють, наші архітектори, урбаністи, ви знаєте, зараз молодь повірила в оцей шанс відновлення не тільки того, що руйнує Росія, а й того, що руйнували її наративи. Тому зараз я хочу принагідно подякувати нашому соціально відповідальному бізнесу, який, знаєте, що, а вони почали знімати вивіски, для того щоб було більше видно фасади, а вони почали вкладати в історичні

таблички, там де ми знаємо, і про графиню Милорадович, і про наших неймовірних фотографів, які у нас були, славиться на весь світ.

Ми зараз находимо можливості своє місто привести до ладу. Ви знаєте, як важко чути ваші слова, але приймаємо, тому що, якщо б воно до цього не дійшло, можливо б ми і не мали цих змін різних. Тому, не боячись, беремо відповідальність і робимо. Я дякую кожному, нашому обласному департаменту, з ними на зв'язку постійно. Дякую нашому міському департаменту культури. Боже, хто б знав, правда, я знаю, скільки в них сили іде на один пам'ятник, тих бумажок, господи, але роблять. І я дякую, що для мене дуже цінно почути було, бо я кажу: боже, ми так повільно, ми так повільно, а ви ще говорите, що ми ще в принципі навіть дуже швидко на фоні всіх, але я знаю, що всі роблять свою роботу від любові до міста і нас ось це об'єднує – любов до країни, до українського. І Росії не вдасться нас роз'єднати жодною темою, жодною. Знайдемо, адже ми знаємо, що до всього просто виважений правильний підхід. І звичайно, кожна точка має індивідуальний підхід. Ми це розуміємо. І як орган місцевого самоврядування я дякую кожному, хто зараз разом, пліч-о-пліч, дякую кожному депутату всіх рівнів і міністерству. Ми готові, ми готові рухатись пліч-о-пліч, бо ви є нашими каталізаторами. А ми любимо своє місто, тому для нього хочемо лише найкращого. І дякую, вибачте за таку ремарку, це від любові до Полтави.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую.

Колеги, приєднуюсь до такої високої оцінки...

Ну давайте, пані Наталіє, якщо там десь мікрофончик.

_____ . У мене ремарка до пана Миколи. Дивіться, реєстр електронний «Пам'ятка з квітня місяця працює в дослідній експлуатації. Там на сьогодні 105 тисяч пам'яток внесені, які потребують верифікації, і Полтавська область якраз є підтвердженням того, наскільки ми працюємо. З

пам'ятками архітектури найкраща ситуація, тому що їх вдається дуже швидко верифікувати. Найбільша проблема - це пам'ятки археології і це в перспективі треба думати, що з цим робити і я би хотіла сьогодні ввечері поспілкуватись на цю тему. Тому якби реєстр є, його зараз треба тільки підтримувати і технічно вдосконалювати.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Це не відповідає Закону про публічні електронні реєстри в тій формі, в якій він існує.

_____. В тій формі, в якій він є.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Він є. Просто в Законі про публічні електронні реєстри, те, що я казав, в Законі про публічні електронні реєстри сказано, як саме він має виглядати. Він до цього не приведений. Оце потрібно зробити, те, що я говорив.

_____ Він зараз в дослідній експлуатації і ми його вдосконалюємо, але він практично, зараз буде постанова, і буде відповідати публічним реєстрам, тому що він запущений був минулого року. Цього року як би ми його запустили, зараз тестуємо. Він буде конектитися з усіма іншими реєстрами, туди будуть внесені історичні ....., що дуже важливо, території пам'яток і їхні всі охоронні зони. Відповідно він буде мати публічний реєстр і відповідати тому. Зараз напрацьовується постанова.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую.

Колеги, на цьому перше питання пропоную вважати розглянутим.

Переходимо до наступного дуже важливого питання. Це про стан реалізації права дітей на отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів у Полтавській області та в Україні в цілому.

Я на цьому хотів би передати слово своїй колезі, голові профільного підкомітету пані Тетяні Василівні Скрипці.

СКРИПКА Т.В. Дякую, колеги. Дякую за першу частину. Дійсно, сьогодні мабуть і друга частина нашого засідання комітету, вона якось перегукується, тому що сьогодні тема важлива, зокрема надання статусу дітям, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Хочу коротенько всім повідомити про те, що на сьогоднішній день чому виникла саме така потреба в обговоренні цього питання? Тому що на сьогоднішній день у нас умови отримання цього статусу регулюють два нормативні документи – це Закон України "Про охорону дитинства" і постанова Кабінету Міністрів. Але до комітету і взагалі надходить багато звернень щодо того, аби розширити коло осіб щодо умов отримання цього статусу. Тому що закон обмежує наданням цього статусу тільки внутрішньо переміщених осіб, постанова трішечки розширює це коло осіб.

Але враховуючи те, що ні постанова, ні закон повністю не регулюють всіх, скажімо, дітей, яким потрібно надавати цей статус, і як правильно його виписати згідно сьогоднішньою ситуацією, ось я і просила, чому ми повинні були поставити на розгляд саме сьогодні, тому що, враховуючи те, що ми перебуваємо в Полтаві, то я би просила, сьогодні присутня у нас начальник служби у справах дітей Полтавської обласної військової адміністрації, от саме з якими питаннями ви стикаєтеся саме надання цього статусу? Або, можливо, і у вас є пропозиції? Тому що, наприклад, у нас на сьогоднішній день теж багато питань, зокрема і в пільговому харчуванні, це питання дуже критичне. А ми знаємо, що зараз громади, які надають статус дітям, які постраждали від збройної агресії Російської Федерації, громади не витягують фінансово. Тобто це питання відкрите. Можливо це ми будемо прив'язуватися до статусу з урахуванням фінансово-майнового стану родини. Знову ж таки є колізія, на мою думку, про те, що психологічне насильство, коли ми надаємо, а зокрема в нас надається статус тим дітям, які

постраждали внаслідок психологічного насильства, то у нас воно прописано якби, що оцінка потреб не робиться, але взагалі оцінка потреб робиться, ну і всі інші питання. Тому я би хотіла, щоб, пані Ірино, ви озвучили, для того щоб ми вже законодавчо могли врегулювати ці питання і виписати так закон, щоб ми могли вже не спиратись на постанови, чи не спиратись на закон, от чим саме ви керуєтесь в своїй роботі і основний який для вас документ і що вам не вистачає в своїй роботі при наданні статусу дитині, яка постраждала внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Дякую.

ФОМЕНКО І.О. Вітаю всіх присутніх, народних депутатів і всіх абсолютно інших учасників цього зібрання. Так, дійсно, як сказала пані Тетяна, на сьогоднішній день склалась колізія в законодавстві, тому що закон вимагає одні межі, а постанова, вона трошки їх розширює стосовно тих дітей, які можуть отримати такий статус. Безумовно, нашим основним законом, яким ми керуємося в нашій діяльності, це є Закон про охорону дитинства. І ми маємо від нього відштовхуватись. Проте дійсно на сьогодні виникла така потреба трошки розширити його, тому що в нас не лише діти, які мають статус ВПО, можуть отримати статус дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. За приклад просто візьму наш Кременчук, оскільки ми на Полтавщині. Ми пам'ятаємо обстріл "Амстор". Діти, які проживають в Кременчуці, вони не є ВПО, вони є мешканцями цього міста, але по нинішньому законодавству ми не можемо надати, треба все-таки за можливості розширити Закон про охорону дитинства, бо і справді нам дуже незручно працювати.

Стосовно безкоштовного харчування. У нас взагалі всього надано статусів 2600 з 2018 років, з того часу, як вперше звернулись батьки з дитиною, це був вересень 2018 року, з цих дітей більше половини отримали статус у цьому році. На даний момент у школах і в навчальних закладах взагалі у нас 816 дітей мають право на безкоштовне харчування. Інші діти

навчаються онлайн у школах, це не раз питання піднімалося і на депутатських комітетах, і взагалі на нарадах інших стосовно навчання дітей, які перемістилися з інших регіонів, онлайн в тих школах. Якщо ми всіх дітей на сьогоднішній день, дітей тих, що не досягли повноліття, у нас, зараз, хвилинку, 2 688, будемо забезпечувати безкоштовним харчуванням, то безумовно ніяка у нас фінансово спроможна навіть громада не витягне. Тобто тут питання безумовно є.

Стосовно дітей, які постраждали від воєнних дій і по причині психологічного насильства. Дійсно, оця оцінка, яка закладена у постанову Кабміну, вона не може бути, скажемо, основним документом, по якому діти отримують цей статус. А вона у нас в переліку є. Діти, які постраждали внаслідок психологічного, сексуального і фізичного насильства, також потребують надання соціальних послуг за їх згоди і з батьками, щоб з ними попрацювали на предмет реабілітації. Тому зациклюватись виключно на психологічному насильстві також не гоже.

Якщо є якісь питання, готова відповісти.

СКРИПКА Т.В. У мене є питання з приводу того, а як у вас відбувається інформування батьків, наприклад, тих же самих внутрішньо переміщених осіб саме про їхню можливість, що вони можуть отримати цей статус? У вас громади, служби у справах дітей? Під час оформлення довідки, реєстрації на облік внутрішньо переміщеної особи? От саме як у вас відбувається інформування?

Тому що здебільшого діти, наприклад, коли йде мова про внутрішньо переміщених осіб, то коли вони виїжджають із своїх територій, де вони мешкали, то здебільшого інколи і медичні заклади бувають зруйновані і ти не в змозі той пакет документів для того, аби навіть отримати цей статус, подати і претендувати на нього. То як у вас відбувається інформування і в разі в відсутності певних документів, наприклад, що ви їм радите: чи ви їм ці

відновлюєте документи, чи звертаєтесь в ті громади, де ви берете самі ці дані?

ФОМЕНКО І.О. Стосовно таких дітей, ми в минулому році провели посилену таку кампанію. В нас було інформування і на сайті обласної адміністрації, і навіть мешканці Полтавщини прийшли у нас отримувати такий статус для своїх дітей. Тому вимушені були їм відмовити, оскільки вони проживають в безпечних територіях і абсолютно безпечних територіях. Також у нас було три випадки, коли не було документів, то по кожному випадку розбираються. В одному випадку розібрались, що не було документів і їх не могло бути, бо батько там колишній військовослужбовець, він помер просто через захворювання, не пов'язане з війною. В іншому випадку в нас дитина, яка мала реєстрацію в Криму, теж просили надати статус, проте теж не було жодного документа отримання, на проживання дитини на цій території, тому їм було відмовлено. Тут у нас в першому випадку ми питання закрили, в другому випадку в них документів не могло бути.

Ще одна сім'я прийшла, щоб дитині надали статус. Ми розібрались і там Закарпаття вже готує статус такій дитині і тому ми безумовно не надавали. Це про те, що ми дійсно інформуємо ЦНАПи, управління соціального захисту населення, більше в громадах, і безумовно проводиться робота соціальними працівниками.

СКРИПКА Т.В. Тобто той випадок, коли ви відмовили, і вам було недостатньо документів, для того щоб дитина отримала статус, дитина цей статус не отримала?

ФОМЕНКО І.О. Так, не отримала.

СКРИПКА Т.В. І що ви порадили цим батькам, звернутись куди, що, як, щоб вона отримала нарешті цей статус?

ФОМЕНКО І.О. В тому випадку, де проживає в Криму, ми не можемо тут вирішити питання, тому що у нас немає з Кримом ніякого спілкування і взагалі ця родина на даний момент виїхала. В іншому випадку, коли батько помер, там просто вони не могли його отримати по цій постанові Кабінету Міністрів, абсолютно вона не дотична була.

СКРИПКА Т.В. Дякую.

Колеги, в принципі, якщо говорити особисто про мене, то на сьогоднішній день я би взагалі всім дітям давала цей статус. Просто єдине питання, що статус сьогодні дає пільги, і зокрема це харчування, то можливо... Ну у нас вже не перший раз у колі наших всіх стейкхолдерів дитячої сфери йде мова про те, аби цей статус, наприклад, при наданні пільг враховувати саме фінансово-майновий стан, чи потребує ця родина саме пільг, зокрема на харчування, тому що громади дійсно цього не витягнуть. Але питання надання цього статусу і саме перелік та умови надання цього статусу, дійсно, я думаю, що у підкомітеті ми попрацюємо над цим питанням. Тому в принципі мені це вже зрозуміло.

Я дякую вам. Можливо ще в кого є питання?

ПОТУРАЄВ М.Р. Юрію Олексійовичу, зараз мікрофон передадуть. А я поки хотів би надати слово Павлу Миколайовичу Сушку. Він в Zoom підняв руку. Павле Миколайовичу, ми тебе чуємо, якщо щось, кажи.

СУШКО П.М. Вітаю. У мене запитання таке. Знаєте, що Верховна Рада нещодавно прийняла Закон 9042-1 з назвою "Про соціальний захист дітей, які постраждали внаслідок агресії РФ", за яким всі діти України матимуть цей

статус, та треба створити новий реєстр потерпілих дітей. І ця функція покладається саме на ССД ... *(не чути)*

ПОТУРАЄВ М.Р. Павле Миколайовичу, можеш повторити останні пару речень, тому що підвис зв'язок? Останні два речення.

СУШКО П.М. Якщо Закон 9042-1, за яким на ССД покладається обов'язок створити новий реєстр, у який всі діти України потрапляють в перелік постраждалих від війни, чи справиться ССД, якщо закон набере чинності?

ПОТУРАЄВ М.Р. Колеги, хто прокоментує?

СКРИПКА Т.В. *(Не чути)*...

СУШКО П.М. Це питання до керівника ССД області, яка тільки що...

СКРИПКА Т.В. Павле Миколайовичу, також доповню про те, що Верховна Рада дійсно прийняла, але...

СУШКО П.М. Можна мене не доповнювати. Я просто хочу, щоб мені відповіла керівник ССД області. Я висловлюю свою позицію.

СКРИПКА Т.В. Але за вашою пропозицією у нас були не відхилені і не враховані Прикінцеві положення цього закону. І тому, в якому вигляді він зараз є і буде працювати, нам ще не відомо. Тому що я, наприклад, фінального тексту його не бачила. Чи будуть внесені зміни до цього закону, також невідомо. Чи буде підписаний цей закон Президентом, також невідомо. До цього законопроекту є дуже багато, чи до закону вже, питань.

Тому я лише коментую в контексті того, на якій стадії зараз прийняття і затвердження, і змін він знаходиться.

А далі щодо служби у справах дітей нехай прокоментує пані Ірина.

СУШКО П.М. Я маю уточнити своє питання. Якби голосували за цей закон всі народні депутати. Закон прийнято у такому вигляді, в якому він є. Але питання, якщо він, його мета... от сьогодні це важливо почути від ССД Полтавської області.

ФОМЕНКО І.О. Фінального тексту закону я не бачила, хоча перед виїзним засіданням комітету я там штурмували сайт Верховної Ради, єдине що я знайшла, це порівняльну таблицю до проекту закону. І наскільки я зрозуміла, кардинально відрізняється перший проект від того, що внесено у порівняльну таблицю. Я його собі систематизувала. І що скажу? Я думаю, тут ми з вами будемо згодні, що цей закон, теоретично він гарний, але той обсяг навантаження, який по цьому закону йде на Службу у справах дітей, він унеможлиблює його реалізацію. От, наприклад, по тексту порівняльної таблиці, тут: до реєстру, який веде працівник Служби у справах дітей, один, бо він тут є виконавцем, входять внутрішньо переміщені або переміщені особи, які залишили своє місце проживання. У нас на сьогоднішній день у Полтавській області 37 тисяч дітей, зареєстрованих як внутрішньо переміщені особи, 140 працівників Служби у справах дітей в громадах. І ми розуміємо, що це всього працівників у нас Служби у справах дітей 63. Тобто 63 особи повинні внести мінімум 37 тисяч дітей в базу даних. Це нереально. Тому ця норма закону, вона в цьому плані без посилення штатної чисельності Служби у справах дітей до нормального стану, вона не зможе бути реалізована. Також, мабуть, є й інші якісь моменти по цьому закону, які я не бачила.

Якщо з того, що обговорюється в інтернетному просторі, Служба у справах дітей має надавати статус, тут також позиція моя як керівника

обласної Служби у справах дітей, це не повинно бути, такі рішення має приймати орган опіки і піклування.

ПАВЛЕНКО Ю.О. Шановні колеги, у мене не стільки запитання, скільки коротка репліка. Ну так вже історично склалося, що в продовження вчорашньої дискусії на комітеті ми сьогодні в Полтаві, в Полтавській області. Як пам'ятає Тетяна Василівна, 20 січня 2022 року, за місяць до повномасштабної війни, в рамках роботи тимчасової слідчої комісії ми з Тетяною Василівною, дякуючи обласній полтавській адміністрації, обласній раді, громадам Полтавської області, власне проводили дуже серйозне засідання, де, скажімо так, підсумовували ту роботу по підготовці закону 7087, власне про який вчора згадували, який потім був ухвалений Верховною Радою, 301 депутат за нього проголосував, і до сих пір не підписаний Президентом. Але так от, пане голову, якраз в Полтаві, на базі, по-моєму, Лубенської громади, ми тоді провели таку серйозну роботу з громадами, з службами, як зробити так, щоб дійсно дитина, яка потребує допомоги, послугу змогла отримати в громаді. Які громадам треба дати повноваження, щоб вони бачили кожну свою дитину і не тільки бачили, а могли їй допомогти, вчасно допомогти, а не просто ми законами якісь придумували норми, які неможливо реалізувати. Красиво їх називати, власне, раз дискусія, от прийняли вже закон, проголосували, а реалізувати його не можна, неможливо, бо немає кому там на місцях цю створити базу даних, цю дитину побачити, я вже не говорю про наявність послуги в громаді для того, щоб дитині, яка постраждала від війни, дати цю допомогу. Тобто обдурили, обдурили дітей, обдурили суспільство, але красиво це назвали, а коли дискутували, давайте ж реалістичні ставити завдання перед собою. На жаль, тоді не почули.

Та ж сама вчорашня дискусія, коли чотири поправки проголосували, але, знову ж таки, я вже не говорю про регламентні норми, я говорю про те, що підтримали ці чотири поправки, які неможливо реалізувати, тому що ми

громадам дали позицію 2, 3, 4, але не дали першу базову позицію з точки зору їхніх повноважень. Не внесли відповідні зміни до інших законів і тому фактично створили колізію в законодавстві, от те, з чого власне почала і служба обласна, і Тетяна Василівна. Сьогодні є колізія між законом і постановою щодо статусу дитини, яка постраждала від збройного конфлікту. Чому це є колізія? Та тому що з самого початку закон, який формувався ще в 2016-му році, я просто автор був цієї норми "діти, які постраждали від збройного конфлікту", і дискутував з усіма урядами, включаючи останні, давайте ж так випишемо, щоб ця послуга дійшла. Потім у нас виникла проблема, що у нас громади випали з цього процесу, бо багато чого заведено на рівень району, області і так далі, громада поза цим процесом. Ухвалили закон. Отут, в Полтаві, в Лубнах Полтавської області, знайшли вже це фінальне формулювання так, щоб вони тут, в громаді, в кожній громаді, отам, на найнижчому рівні, в самому дальньому селі, щоб політика державна доходила до дитини. Ось про що основна дискусія була власне і вчора, але, на жаль, пішли цим шляхом.

Ну нехай це там напівміра, може хоча б якось ми цим щось громадам сьогодні дамо. Але знову ж таки, воно так само не буде працювати з точки зору дітей, не буде збільшене ні усиновлення, ні сімейні форми виховання при ухваленні цієї норми, бо немає чітко визначених і переданих повноважень громадам як з точки зору контролю, так і з точки зору фінансового забезпечення цих дій, включаючи і кадрового забезпечення. І поки цього комплексу не буде, всі наші розмови про любов до дітей, захист дітей, про наше піклування про дітей, залишаться, вибачте, розмовами і красивими формулюваннями в законах, які будуть голосуватися більш як 300 голосів. Ось про що ключова дискусія.

І чому я вчергове наполягаю, що тут комітет і кожний, включаючи от колегу, ми сьогодні познайомилися, відчуваю в ній силу і потугу виступити разом і сказати, що давайте не рвати, а все-таки досягати цілісних результатів, цілісних рішень, тому що від цього залежить просто доля

конкретної дитини в конкретному населеному пункті конкретної громади, а не загалом ми говоримо про всіх дітей в якихось цифрах. Це перша історія. Але це просто як репліка, бо я розумію біль і переживання сьогодні служб у справах дітей на місцях, яким ми надавали доручення, навизначали кучу повноважень, але вони неспроможні їх реалізувати, якісно реалізувати. Тому сьогодні ми мали би, чесно кажучи, якщо взяти так, які задачі є і які виконані, так уже б тут розпинались служби у справах дітей. Але розумію, що я цього не можу говорити ні про голів військових адміністрацій, служби, бо вони просто не можуть це зробити. А наша задача їм допомогти, дати можливість це зробити.

І ще один момент дуже важливий, на який я просив би Полтавську обласну адміністрацію, військову адміністрацію звернуть увагу. От говорив і голова обласної ради і військової адміністрації, Полтавщина, вона така транзитна, дуже багато, тобто Полтавщина збільшується в чисельності населення. Але якщо ми подивимося по кількості там прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, рівня усиновлення, то воно за цей час не збільшилось, а навіть певним чином зменшилось.

Я розумію, чому зменшуються сімейні форми виховання там в Донецькій, в Луганській і навіть у Харківській областях, але я не розумію причин, чому воно зменшується в Полтавській області. Чи тут недостатньо повноважень? Чи ви не всіх дітей бачите? Чи десь громади недопрацьовують? Я не хочу тут зараз іти по цифрах, але я просив би просто обласну військову адміністрацію звернути увагу на цей напрямок, тому що у вас тут є якраз потенціал росту в порівнянні з цілою низкою інших областей.

Що для цього треба? Яка підтримка? Де вам не вистачає цих рішень? Я думаю, що тут теж і комітет зі свого боку готовий максимально сприяти, я думаю, і голова відповідного координаційного комітету теж максимально включиться, щоб ви тут максимально змогли цю функцію виконати.

Дякую.

ПРОНІН Ф.Є. Дуже дякую вам за ... Але ви знаєте, що якщо казати мовою цифр, то у нас не найгірша ситуація в країні, а я би сказав, що навіть і одна з найкращих. Чому я це стверджую? Тому що 95 відсотків дітей зараз, вони в гарних умовах, вони в ДБСТ, вони в прийомних сім'ях. І звичайно, що ми кожен рік покращуємо все і робимо це спільно з пані Іриною Туляковою, я дякую за її постійне включення в цей процес, за підтримку. Робимо це з нашими міжнародними партнерами, які теж допомагають нам покращувати ситуацію.

І питання не в повноваженнях, а в нашому з вами хисті щось зробити. Я вважаю, що в нас дуже гарна служба з питань дітей. Я вам дуже дякую за постійне піклування про наших дітей. І я дуже дякую моєму заступникові пану Володимирові, який теж і вдень, і вночі займається цим питанням. Дуже дякую вам, панове депутати, за те, що ви настільки ретельно продумуєте кожна букву закону, яка потім виконується на місцях.

Дуже дякую.

ТУЛЯКОВА І. Можна коментар? Доброго дня всім. Ірина Тулякова, керівниця Коордцентру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей. Декілька аспектів.

Перший, що стосується статусу. На сьогодні 248 тисяч дітей, 248 560 мають цей статус, вони його отримали, з них 248 тисяч це діти, які отримали цей статус через те, що зазнали психічного насильства. А всі інші - це пов'язано з іншими викликами по типу каліцтва або якихось контузій і інших травм. Ми маємо з вами розуміти, що в той же час 4 дитини зазначені як ті, які були вивезені. Координаційний центр, крім реформи системи догляду, в тому числі опікується дітьми, які повернулися з депортації. Я можу вам сказати, що їх набагато більше, їх просто суттєво більше, і пропали, і ті, які повертаються, але вони цей статус не отримують. І тут питання до нас і в тому числі і з точки зору законодавства, а чому цей статус їм не потрібен,

чому вони не приділяють увагу тому, щоб пройти всі "кола пекла", отримати відповідні документи, визнання того, що вони потребують допомоги.

Я би піднімала питання статусу трошки ширше і в першу чергу з того, а навіщо він потрібен і що ми як держава даємо, крім харчування. До речі, нещодавно за ініціативи Президента України у "червоній" зоні, "помаранчевій" всі діти, починаючи з першого по четвертий клас, мають отримувати це харчування. І це, звичайно, питання наших спроможностей. Але коли ми ставимо дитину та її потреби в пріоритет, відповідно діти мають отримувати не просто статус, а й супровід, підтримку і реальну допомогу, щоб цей статус мав значення.

Водночас, якщо говорити про колізію, то я підтримую, пані Тетяно, що нам потрібно пропрацювати це. Тому що зараз об'єктивно, навіть виходячи з нашого досвіду супроводу дітей, немає можливості у служб працювати з таким навантаженням. Людей не вистачає, фінансування не вистачає і це коло, воно продовжується.

Мені нещодавно згадувався приклад не Полтавщини, а Сумщини, де голова служби у справах дітей казав про те, що в нього Наталя приходить о 4-й ранку, тому що у неї черга і всі хочуть отримати статуси. Так можливо, якщо дитина знаходиться на Сумщині або вона є вимушено переміщеною, або вона знаходиться за кордоном, цей статус потрібно отримувати автоматично і не навантажувати всі служби у справах дітей підтвердженням і так реальних фактів.

Також що стосується коментарів, пов'язаних із зазначенням кількості прийомних сімей, ДБСТ. Це стосується всієї країни. Така тенденція, вона присутня, у нас і зменшується кількість людей, і викликів, повірте мені, досить багато, бо людям складно брати відповідальність, коли вони не знають, що завтра є. Але я хочу звернути увагу на те, що законодавство написано, його треба виконувати. У більшій мірі наші всі обов'язки і зобов'язання, вони там є. І для гарних голів громад, насправді я підтримую, що потрібно це вказати і закріпити цю відповідальність, але не має стояти

питання в принципі про те, що дитина і відповідальність за цю дитину стоїть на керівнику громади. Я сподіваюся, що найближчим часом ми все ж таки врегулюємо цю відповідальність, і тоді це буде написано в букві закону. Але водночас хочу подякувати в першу чергу обласній військовій адміністрації і Полтавщини, вони щось вирішують там зараз, але насправді ініціатива саме голови і заступників і служби – долучитися до розвитку сімейних форм виховання, до підтримки системи догляду дітей, їхня особиста політична в тому числі воля, яка дозволила їм отримати зараз і фінансування, і підтримку для своїх фахівців в розвитку як патронату, так і прийомних сімей і інших послуг. Дякую дуже.

І ми як організаційний центр готові до співпраці з комітетом. Будемо вам вдячні, якщо ви нас долучите до того, щоб підтримати в тому числі регулювання питання статусу.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пані Ірино.

Павле Миколайовичу, будь ласка.

СУШКО П.М. Щось пропав у нас зв'язок. Я все почув. Хотів просто розказати, що, знаєте, я намагався попередити про 11421, що він не буде працювати і що буде колапс. І сьогодні ми чуємо, що ССДС Полтави підтверджує це. Але більшість членів комітету проголосувало за цей закон.

Тому, бачите, ніколи не кажу безпідставних фактів, і мені дуже прикро, що вчора також не почули, і воно не буде працювати, те, що Юрій Олексійович сказав, не буду повторюватися чому. І дуже шкода, що Полтавська ССДС зробила таку "ведмежу послугу", сказала, що, ну, не підтримали, сказали, що це буде добре. То я кажу – не буде це добре.

То у мене питання інше до ССДС. Яку кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у Полтавській області станом на зараз

не влаштовано в сімейні форми виховання та чому? І скільки ПС і ДБСТ припинило існування в цьому році, 2024?

ПОТУРАЄВ М.Р. Я сподіваюсь, що ми почули, про кількість запитав Павло Миколайович, значить, дітей, які в статусі. Значить, і я так розумію, що він ще цікавився, як вони влаштовані, скільки усиновлено.

СУШКО П.М. Я повторю питання, кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, не влаштовано в сімейні форми та чому і скільки ПС та ДБСТ припинили існування в цьому році?

ПОТУРАЄВ М.Р. Так тепер почули, бо перервалось трошки.

ФОМЕНКО І.О. У нас на сьогоднішній день 1911 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, створено 38 вже дитячих будинків сімейного типу і діє 103 прийомних сім'ї. Щодо усиновлення ремарка, у нас в минулому році було прийнято судами 29 справ по усиновленню, на сьогоднішній день вже 36, і 12 справ перебувають в судах і це ще не кінець року. Тому зменшення усиновлення у нас не відбувається.

По прийомних сім'ях, ми розуміємо, що є причина або припинення функціонування, це також військові дії і професійне вигорання, ну не професійне...

СУШКО П.М. Вибачте, будь ласка, я уточню, я хочу уточнити, скільки припинило, просто кількість назвіть, скільки припинило існування. Я не запитував причини. Я запитував, чому не влаштовані статусні діти в сім'ї.

ФОМЕНКО І.О. У нас діти не влаштовані, дивіться, якщо у нас зараз 12 справ в судах перебуває по усиновленню, це діти також не влаштовані у нас. Вони перебувають в закладах, де знаходяться, але потенційно вони вже

будуть влаштовані в сім'ї. Близько ста дітей у нас не влаштовано в сімейні форми виховання, але це діти, де велика кількість братів-сестер і діти...

СУШКО П.М. Можна мені число, просто число, яка кількість. От я нормально задаю питання, яка кількість не влаштованих у сімейні форми. Просто цифру назвіть, будь ласка. Скільки не влаштовано? І назвіть, будь ласка, цифру, скільки припинили існування сімейних форм?

ФОМЕНКО І.О. 98 не влаштовано... Це навчаються в професійно-технічних училищах, вищих навчальних закладах, перебувають цілодобово в будинках-інтернатах системи соціального захисту населення.

СУШКО П.М. І яка кількість припинили сімейних форм в цьому році існування своє?

ФОМЕНКО І.О. Готова зараз сказати, скільки діє. По причинах припинення можу сказати. Точне число по припинених родинах ні зараз. Близько 5 родин, я думаю, що.

СУШКО П.М. Близько 5-и припинили існування, так?

ФОМЕНКО І.О. Десь так, орієнтовно.

СУШКО П.М. А створено скільки за цей рік?

ФОМЕНКО І.О. Було створено 6 прийомних сімей і 3 дитячі будинки сімейного типу. Одна ... родина у нас буде отримувати будинок за рахунок державної субвенції.

СУШКО П.М. Дивіться, якщо... комітету, щоб звернутися до... координаційного розвитку сімейних форм виховання, облаштувати... сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сімейні... *(Не чути)*...

ПОТУРАЄВ М.Р. Павле Миколайовичу, зв'язок. Я бачу, що зовсім перервався.

Колеги.

ПАВЛЕНКО Ю.О. Я одну репліку.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так, давайте репліку і будемо закінчувати з цим питанням.

ПАВЛЕНКО Ю.О. Шановний пане голово, я власне, коли називав цифри, не сприйміть це як критику. Я навпаки вважаю, що Полтавська обласна служба у справах дітей одна з найбільш професійних в Україні, з дуже гарним потенціалом і керівниками, які знають свою справу і вміють її робити. Так, у них не завжди вистачає сил і можливостей реалізувати все, що ми їм тут понаписували, так, але я знаю точно, вони це роблять максимально професійно в порівнянні навіть з іншими.

Але я до чого називав ці цифри і власне робив своє звернення? Тому що потенціал, не будемо тут зараз цифрами гратись, дискутувати, тим більше, що свіжіші цифри надає голова служби ніж ті цифри, які у мене є, тут мені важко дискутувати. У мене там мінус тиждень, у неї сьогоднішні. Але я точно знаю, що у Полтавської області є потенціал і Полтавська область в силу тих обставин, в яких вона сьогодні опинилася, вона має відповідальність і за сусідів. За сусідів з точки зору захисту дітей. От власне, про що я говорив і власне про що я звертався.

Тому ми тут готові від вас приймати, от від Полтавщини, бо у неї є ця особливість. І ця особливість потребує додаткових рішень для того, щоб вона

була максимально реалізована. І ви кажіть: треба кадри посилити? Кадри. Треба фінанси? Фінанси. Треба повноваження вам посилити? Посилити повноваження. Ось власне про що було моє звернення до Полтавської військової адміністрації і до служби у справах дітей.

І дякую вам за роботу! Ви великий молодець!

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, Юрію Олексійовичу.

СУШКО П.М. Я можна останнє? Не почули. Я просто хотів би звернення. Якраз тут керівниця координаційного центру знаходиться, сімейних форм виховання, щоб звернутися до неї і допомогти Полтаві облаштувати 98 дітей статусних в сімейні форми. Прямо сьогодні і звернутися від комітету до керівниці центру. Вона...*(Не чути)*

_____ . *(Не чути)*...

ПОТУРАЄВ М.Р. Пані Ірино, ми маємо завершувати цей блок. І, безперечно, ми підтримуємо пропозицію Павла Миколайовича звернутися до пані Ірини і запропонувати їй нашу допомогу, щоб ми разом допомогли Полтаві вирішити питання, щоб не було і 98, а навіть 9 не було на...

Я переконаний, що з таким ставленням керівництва...

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Навпаки. Вона допомогла.

ПОТУРАЄВ М.Р. ...ми почули. Це завдання буде вирішено.

Колеги, я знаю, що в залі є люди, які мають до нас запитання, шановні члени комітету. І за пропозицією голови обласної військової адміністрації і головині міста, я не знаю, чи правильно я вживаю цей фемінітив, сподіваюсь, що так.

Я хотів би зараз представникам громадськості і громади дати можливість задати нам питання. Я так розумію, що вони є.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Вони спілкуються з міністерством.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так вони ж тут всі.

(Загальна дискусія)

ТРОХИМЕНКО В.Є. Доброго дня, шановне товариство. Мене звати Віктор Трохименко, я керівник громадської організації "Збережемо Полтаву", "Save Poltava". З деякими присутніми ми вже знайомі, навіть з деякими брав участь в якихось громадських акціях колись. Ми сьогодні, ми – це представники громадськості, ми сьогодні мали змогу слухати позиції, висловлені шановними членами комітету, шановним паном міністром, шановними представниками Інституту національної пам'яті. Але хотілося б зауважити зараз те, що чогось не було озвучено.

По-перше, якщо ми будемо з вами говорити абсолютно відверто і наводити приклади, я нагадаю вам, що чехи ненавидять Габсбургів. І чеська нація свого часу була дуже сильно онімечена, і як сам Томаш Масарик писав у своїх мемуарах, стояла на грані національної катастрофи. У мене риторичне питання до членів комітету, до шановного пана міністра і всіх присутніх, чи в курсі ви, що чомусь в Чеській та Словацькій Республіках зберігається абсолютна більшість пам'яток цісарської доби? Ну чи в курсі ви?

В'ЯТРОВИЧ В.М. Скажіть, коли востаннє Німеччина загрожувала Чехії? Чи в курсі ви, коли останній раз нападала Німеччина на Чехію?

ТРОХИМЕНКО В.Є. Скажіть, будь ласка, я ж задав питання. Ще раз, я задав питання. Питанням на питання?

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Ви ж сказали, що воно риторичне.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Чудово. Тоді і ваше питання будемо теж вважати риторичним.

Далі. Якщо ми говоримо про будь-які пам'ятки зараз, немає сумніву, що, на жаль, так сталося, що Полтава взагалі як місто почала розвиватися, саме як великий населений пункт, дуже великий, у XVIII столітті. А найбільше у XIX столітті. У XIX столітті воно якраз і забудовувалося і більша частина пам'яток у нас, на жаль, з царської доби, ну з того часу, тобто з початку десь після 1809 року і, вважайте, десь до 1910 року. Далі уже пішов український модерн, а далі уже більш типові проекти.

Якщо ми говоримо зараз про це, хотілось би поставити ще таке питання. Ми говоримо про зняття охоронного статусу, зняття статусу пам'яток з цих об'єктів, так чи ні?

В'ЯТРОВИЧ В.М. Конкретні об'єкти підпадають під дію закону. Все.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Які саме об'єкти, наприклад?

В'ЯТРОВИЧ В.М. Читайте закон, будь ласка. Читайте закон, там чітко зазначені критерії, які відносяться до символіки імперії. Мова не йде про період, мова не йде про те, що це XVIII - XIX століття, що все, що було збудовано, підпадає під деколонізацію. Так само, як мова не йде про те, що під декомунізацію підпадають всі об'єкти, які споруджені в Союзі. Є чіткі критерії по закону. Якщо підпадають під ці критерії, якщо є символіка, якщо є те, що можна назвати символікою чи елементами символіки Російської імперії чи часів комуністичного режиму, це має бути усунуто в громадському просторі, не обов'язково знищено.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Якщо я не помиляюся, пане Володимире, щодо, наприклад, елементів імперської символіки ідеться також в законі про демонтаж імперської символіки, якщо це можливо, з цих об'єктів.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Так.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Якщо це можливо, не знищивши їх, не порушивши їхню цілісність, то об'єкти можуть зберігатися, але символіка має демонтуватися. Це так?

В'ЯТРОВИЧ В.М. Так.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Чудово. Ви відповіли на моє питання. Дякую.

_____. Я перепрошую. Можна?

ТРОХИМЕНКО В.Є. Так, звісно, пане ... *(нерозбірливо)*

_____. Це якщо ... *(нерозбірливо)* але якщо об'єкт є ... *(нерозбірливо)* він підлягає демонтажу.

(Загальна дискусія)

ПОТУРАЄВ М.Р. Дивіться, от ви Чехію наводили у приклад. Я бував у Празі, я знаю, про що ви кажете, і в Братиславі я був. А є ще одна країна, я вам можу навести приклад, можна не відповідати, це теж риторично. Знаєте, чомусь в Ірландії не стоїть пам'ятник королеві Вікторії, в Ірландії, а були колись, колись були до 16-го року. Були, так. А потім чогось не стало. Може голодомор місцевий якось вплинув на таке рішення ірландського народу, може системне знищення ірландської мови, ірландської культури протягом

століть якось вплинуло на рішення ірландського народу, я не знаю, це я так риторично А ще, знаєте, де був чудовий білий мармур, унікальний, найбільший у світі пам'ятник королеві Вікторії? В Делі. Щось він там якось не прижився. Чомусь в незалежній країні Індії імператрицю чомусь... Хоча знаєте, що? Вони її не розпилювали. Вона її в музей перенесли, вона є в музеї, бо це витвір мистецтва, унікальна, суто унікальна пам'ятка королеві Вікторії. В музеї, знаходиться в музеї. Так само, як певні речі знаходяться в ірландському музеї. Дивіться, а я ж казав, що це питання ставлення, це питання ставлення. І знову-таки, я вас чудово розумію, чудово розумію, тому що, знаєте, можна ж казати так, що: "А на месте твоего Екатеринослава вообще ничего не было. И если бы не Катерина с Потемкиным его не было бы вообще". Это правда вымышленная вообще-то. То есть, это ложь, выдумка, что на месте моего города ничего не было. Точно также, как ложью является то, что на месте Полтавы ничего не было до XVIII века. Это же вопрос восприятия. Это вопрос восприятия. То есть, знаєте, у меня есть куча друзей. Знаєте, я сейчас перешел вообще-то на родной язык, то есть, я на нем заговорил. Вообще-то это язык оккупанта. Я специально на него перешел, потому что я сейчас про оккупацию поговорю чуть-чуть. А вопрос: откуда мы себя отсчитываем и кем мы себя считаем? Вот и все. И, знаєте, я же не могу вам запретить, и Вятрович не может, и Тилищак не может, и Дробович не может...

До речі, я всіх запрошую, кому цікаво, у нас буде дуже цікавий круглий стіл у понеділок з 10-ої до 12-ої про меморіалізацію війни, про інші цікаві питання, він відкритий, можна буде підключитися, подивитися.

Так це ж питання власної ідентифікації. І знову-таки, я вас не засуджую. Ну, в сенсі у мене є купа друзів, яким теж приємно вважати, що вони з Катеринослава, який за розпорядженням Катерини збудований і розквітнув за імперії, і імперське місто, і русский клондайк ... *(нерозбірливо)* русский клондайк – так и назывался. Ну, и все остальное – там ракетостроение, столица СССР космическая. Ну конечно, я понимаю людей,

которым с этим комфортно. С этим комфортно, а с Сичеславом не комфортно. Знаете, а мне комфортно совсем. И я вас не осуждаю, скажу честно, я к тому, что я вас очень хорошо понимаю, просто я в свою идентичность вписал и казацкие корни Сичеславщины, казацкой паланки, они не конфликтуют, они нормально живут в моей идентичности - и имперский Екатеринослав, в котором след прямо архитектурный моих предков, дома, которые они строили, стоят сегодня, в имперское время, ну і сучасна незалежна Україна. в мене з цим все ОК. Тільки я знаєте що? От я точно знаю, що пам'ятник Александру Сергеевичу Пушкину правильно переехал в исторический музей с проспекта Александра Сергеевича Пушкина. А мемориальная доска на публичном доме, где он ... осталась, что тоже правильно. И жаль, что не написано, что на этом месте стоял публичный дом, где две недели гостил Александр Сергеевич Пушкин, потому что историческая правда должна торжествовать. Если мы за правду, то желательно, желательно писать, что великий русский поэт, он... Я же это не осуждаю. В этом нет ничего плохого, потому он писал, когда ... .. ну так сложилось.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Пане голово, трошки менше російської.

ПОТУРАЄВ М.Р. Что делать с символами империи, це питання національної безпеки країни, яка незалежна, розумієте? І це один аспект цього питання. Інший аспект цього питання, що робити з витворами мистецтв, які створювалися за часів імперії. І це різні питання. Тому що якщо ми незалежна країна, то не варто маркувати свій простір культурний символами окупації і колоніалізму. А якщо ми не варвари, а ми не варвари, то не варто руйнувати пам'ятки, а варто обережно їх в музеєфікувати. Там, де ми вважаємо це за потрібне. Така дуже розгорнута, двомовна, але повірте...*(Не чути)*... Тому що я дуже добре розумію, про що ви кажете. Насправді.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Колеги, дослухайте маленьку ремарку. Дуже маленьку ремарку. Я хотів би сказати, ви якраз дуже добрі, знаєте, слова сказали. Ні, я не ідентифікую себе тільки з Полтавою, наприклад, царського часу, себе як мешканця Полтави, який тут зростав. Ні.

Ми говоримо про Полтаву як козацьке полкове місто, ми говоримо про давньоруське поселення, яке було на Івановій горі, ми говоримо і про Полтаву царської доби. Ми говоримо про різні відтінки, та сама Полтава єврейська, і ми згадуємо це. Ми втрачаємо, ми втратили багато сторінок історії.

Якщо вже тут відбувається виїзне засідання комітету, було б дуже круто, було б дуже правильно, щоб окрім тих питань, оцього питання, де по Полтавській битві, яке підняли, зараз це ми говоримо правильно, так, почасти це питання національної безпеки. Але можна, знаєте, не питання, а ремарка така коротка, остання. Тут згадували покійного Юліана Матвійчука, нашого колеги, члена наглядової ради Save Poltava, того, хто разом з нами, разом з Борисом Тристановим, який зараз уже, на жаль, пішов, боровся за збереження кадетського корпусу, який є невід'ємною частиною містобудівного ансамблю, історичного центру. Так, це полтавський петровський кадетський корпус. І ми з Юліаном, ми з іншими людьми, які так само, в 2014 році ми брали участь у знесенні пам'ятника Леніну тут. Так само, пане Микито, я брав участь у знесенні пам'ятника Петру в тому місті, який дійсно хотіли і казали, давайте в честь святого Петра перейменуємо.

Сам як військовий, як військовослужбовець вже не перший раз, я можу вам сказати, що у нас концепція розвитку міста Полтави, так, якщо вже тут присутні члени комітету, товариство, у нас концепція розвитку міста - від альтанки до ... *(не чути)* впхнути будь-який бізнес. У нас немає Полтави козацької, у нас гетьмана Мазепи, який заслуговує звеличення, впхнули на Соборний майдан, нівелюючи взагалі значення самого собору. Купа пам'яток зліплено. У нас там і собор Свято-Успенський кафедральний, у нас там і

пам'ятник Мазепі, і вліпили знак "I love Poltava", і пам'ятник галушкам. Розумієте? І це все зліплено на п'ятачку. У нас немає розвитку міста, у нас є оцей проміжок від альтанки до ... (*нерозбірливо*) і більше, таке враження, що нічого немає. Якщо приїхати влітку в Полтаву і о 22-й годині пройтися по центру, яблуку ніде впасти, а у спальних районах, деінде, де найбільші магазини, вибачте, і генделики. Ми говоримо про культуру, ми говоримо про духовність, ми говоримо про те, що зараз мінімум 5 будівель, які знаходяться от неподалік собору, по вулиці Соборності, відрізані від комунікацій, розсипаються, розумієте. Всі чекають. І уже є проекти висотних будівель в історичному центрі.

Ми говоримо про кадетський корпус, з якою ... (*нерозбірливо*) Ми тоді тягнули це питання, як скажені. Ми боролися за це. І вийшло так, що дійсно почалося вторгнення, трохи не встигли завершити консервацію, дах не встигли зробити, тепер він розсипається. І ми на це дивимося, знаєте, це як для мене, вибачте, але я скажу чесно, зараз Полтава як напівтруп. І якщо ми вже говоримо, треба говорити не тільки про музеєфікацію і в якому статусі пам'яток – місце треба зберігати комплексно. У нас комплексна охоронна зона історичного ареалу, історичного населеного місця згідно закону, і, вибачте, у нас з цим велика проблема. Я не можу дуже нарікати, наприклад, на наші місцеві пам'яткоохоронні органи, які в принципі роблять все, що можуть, знову ж таки в рамках закону. І добре, що у нас хоча б прокуратура обласна останні роки 3, ще перед вторгненням, почала нарешті подавати позови в суд на недоброчесних власників та балансоутримувачів пам'яток. Але у нас ці пам'ятки, вони, розумієте, пам'ятки – це камінь, це мармур, це граніт – вони не мають свого голосу, ми, люди, за них говоримо. Ми хочемо жити в комфортному місті. А якщо ми хочемо жити в комфортному місті, то як ми говорили добре, так, це питання національної безпеки, але і принципи *acquis communautaire* мають дотримуватися, бо і місцева громада, так, і національна влада дійсно проговорюють комплексно це питання.

Сьогодні ми прийшли сюди, сьогодні ми от сиділи, коли перше питання обговорювалося, ну по суті було так: зібралися чиновники, зібралися депутати, обговорили все, прийняли рішення, максимум в тому секторі від голосу громади вибрали Катерину Леонідівну, все, більше ніхто нікого не чує, більше ніхто не намагається провести роз'яснювальної роботи, більше ніхто не говорить відверто про музеєфікацію, про підхід. Знову ж таки, роз'яснення ... коли можна ... , коли не можна, коли можна елементи прибирати або переносити.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Але закону вже рік. За цей час проводилася численна робота ...

(Шум у залі)

В'ЯТРОВИЧ В.М. Вам насправді досить повезло, що в комітеті представлені два представники Полтавщини, дуже небайдужі до питань Полтави.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Я вірю.

В'ЯТРОВИЧ В.М. І я впевнений, що вони можуть ініціювати окремо ще додаткове засідання виїзне, яке буде стосуватися тих тем, які бентежать зараз вас. Я зараз не розумію, чому ви тему збереження архітектурної, культурної спадщини Полтави протиставляєте темі деколонізації.

ТРОХИМЕНКО В.Є. А я не протиставляю, пане Володимире.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Я закінчу. Тема нашого сьогоднішнього засідання стосується саме деколонізації. Причому Полтаву ми обрали як одну тільки з ілюстрацій деколонізації. Ми говорили ширше. Ви натомість по темі

деколонізації їй протиставили тему збереження культурної спадщини. І представляєте це таким чином, що все, що ми говорили, не варте взагалі уваги, а натомість нібито ми покриваємо щось інше. Ні! Будь ласка, ініціюйте наступне засідання, яке буде стосуватися саме збереження культурної спадщини Полтави. Я особисто готовий приїхати і говорити на цю тему, але без протиставлення процесам деколонізації. Це дуже не правильно.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Я можу відповісти чому так.

ПОТУРАЄВ М.Р. Микола Станіславович хоче вже включитися.

Але я хотів зауважити ось на що. Дивіться, ми ж не дарма приїхали в Полтаву. Коли ми прийняли той закон, про який зараз ми всі згадуємо, то у певний момент Дмитро, Андрій, наші колеги по комітету, депутати від Полтави, вони підняли це питання, що, друзі, там виникає непроста ситуація і варто було би, щоб ми приїхали і на місці подивились і почали обговорення, тому що насправді, як пан Володимир зараз зазначив, закону рік, закон треба виконувати. От ми з Миколою Станіславовичем говорили, до речі, просто перекинулись фразами, це ж ще потребує певних грошей, тому що ми про ці штуки, ну ясно, що ми не все побачили, бо частина там закрита, але ... значить, ну ми ж знали, що це унікальна штука і ми знаємо, що це унікальна штука. Тобто ми це знаємо і що з нею робити по закону, це непросте питання, але закон має виконуватись ... Ну але от як його виконати і при цьому ситуацію не зробити навіть не те, що конфліктною, справа навіть не в конфліктності, справа в тому, що ми маємо виконувати наші національні закони, не перетворюючись при цьому на руйнівників-вандалів. Ось що я власне мав на увазі.

Діма хотів сказати. Але давайте Микола Станіславович зараз скаже.

ТОЧИЦЬКИЙ М.С. Я спробую, скажімо так, запропонувати рішення. Ну додам ще до крім тих, як-то кажуть, антиколонізаційних дій, деякі народи знімають пам'ятники навіть своїм королям. Наприклад, в Бельгії Альберту II, ви знаєте про це, не лише за його ... дії, а й за те, щоб він знищив біля 30 відсотків населення... Я хочу вам запропонувати, мене якраз більше цікавить друга частина, бо по першій ми будемо ще спілкуватись і я вам обіцяю, що найближчим часом сюди приїде мій спеціальний радник з цього приводу. Це перше. А друге, друга частина, про яку щойно говорив пан В'ятрович і пан Микита, збереження взагалі спадщини Полтавщини, мене цікавить ще більше.

У мене є достатня кількість досьє, які зайшли, і на мою думку те, що я проїхав, я сьогодні приїхав раніше і я побачив з точки зору забудови, то навіть той готель, в якому ми живемо, також, як-то кажуть, дуже турбує з того приводу, як він там з'явився. Як і кадетський корпус.

Тому я вам залишу свої координати і ми з вами на цю тему поспілкуємося, для того щоб ми не змішували дві різні теми засідання.

ТРОХИМЕНКО В.Є. Добре. Дякую вам. Хотів подякувати і принагідно офіційно звернутися до присутніх тут представників Полтави, народних депутатів, з проханням ініціювати наступне виїзне засідання комітету.

Дякую якраз за підказку.

НАЛЬОТОВ Д.О. Дякую. Теж ми з тобою комунікуємо постійно. І насправді те, що ти згадував стосовно консервації дамби, це конкретно ми з Андрієм подавали під цей проєкт "Велика реставрація" і отримали хоч якесь мінімальне фінансування на цю історію.

І я так хочу сказати, що, мабуть, немає такого виду звернення і такого суб'єкта, який би не звертався стосовно (*нерозбірливо*) площі Полтави, але це питання, воно не вирішуємо. Коли колеги сьогодні бачили архітектурний

ансамбль мертвих, не функціональних будівель в центрі обласного центру, в центрі міста Полтави, на жаль, наш спадок. ...ми сьогодні багато спілкуємось про те, що місто почало свій активний інфраструктурний розвиток після Полтавської битви. Але місто жило і до цього, місту не три сторіччя, а тисячу сто років.

І до цього, Полтавська битва - це не перша битва, це друга битва, і в XIV сторіччі тут була велика битва на Ворсклі, коли також Золота Орда з європейськими, проєвропейськими силами зіштовхнулася і Європа також програла Литовське князівство. Вся литовська еліта, більше 50 князів, загинули і про це теж можна згадувати.

Я хотів розширити трошки спектр погляду на Полтаву, навіть коли ми вирушаємо по вулиці Соборності, з центру Круглої площі і йдемо до Соборного майдану, переходячи момент, де два зелених парки, і ми потрапляємо в зону Старого міста, насправді центр Полтави історичний знаходиться на Соборному майдані, і ми потрапляємо у зовсім іншу атмосферу. Ми бачимо український модерн, пам'ятник Шевченку роботи Кавалерідзе як зразок кубізму. Ми бачимо пам'ятник козакам, ми бачимо пам'ятку Івана Мазепи, ми бачимо будинок Івана Котляревського. Справа Алея Гоголя, Алея Котляревського. Це все про те, що казав Микола Леонідович, ми хочемо бачити Полтаву таку, якою ми хочемо пишатися. І ми її знаємо.

На жаль, Кругла площа – це також елемент нашого життя, дуже великий елемент нашого життя. І у нас у кожного є історії, які пов'язані. І ці будівлі, які раніше функціонували, кадетський корпус, він випустив дуже багато успішних людей, військових. Так, ми розуміємо, що це не наша епоха і не наша історія...

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Він випустив цілу еліту української революції, армії УНР.

НАЛЬБOTOB Д.О. До Дворянського зібрання там, я впевнений, було створено велику купу проєктів розвитку і, що немало важливо, реалізовано. Я зараз не про казино "Спліт" і нічний клуб "Версаль", і ці нічні бійки там і всю цю історію, після чого він згорів дотла майже і залишилися...

Дивіться, Кругла площа була номінантом на об'єкт захисту ЮНЕСКО. Це був кінець 90-х років. Місцева влада на той час прийняла рішення про будівництво підземного переходу, який просто відрізав Круглу площу від пішохідної вулиці Соборності. І замість громадського простору, замість класного місця відпочинку і великого туристичного потоку ми отримали, ну я не знаю, потік невеличкий китайських товарів, ці магазини і скляний купол, який в народі називають, не буду тут казати як.

Якщо про наше засідання, немає простого рішення стосовно Круглої площі. Я впевнений, що прибрати, навіть повністю демонтувати монумент слави не вирішить питання запаху цього класицизму, імперіалізму і того, що там відбувається. На цьому побудована ця частина міста, його треба переосмислити. Для того, щоб його переосмислити, треба не одну фундаментальну розмову з дуже мудрими людьми, з представниками соціально активного бізнесу, тому що коли у нас була можливість затягнути інвестиції на ремонт, вибачте, але громада не спромоглася дати проєкти, які економічно спроможні жити. Немає жодного проєкту ... *(нерозбірливо)* так, ця історія буде жити. І немає соціально активного бізнесу, який би взявся і сказав, що це буде.

Коли ми отримуємо ... *(нерозбірливо)* цього простору, тоді можливо ми зрозуміємо, що має бути в центрі. А до цього ми можемо будувати нашу символіку, нашу Полтаву, нашу історію навколо цього простору. Я не бачу зараз можливості реконструкції цих будівель, бо це дуже великі кошти. Навіть у найкращі часи ми отримували там невеличкі гроші.

ПОТУРАЄВ М.Р. Я хотів сказати, що це словосполучення "кадетський корпус" я від Дмитра чув постійно, системно, починаючи з 2020 року.

Друзі, Кругла площа Полтави – це унікальний комплекс, абсолютно унікальний. І його не можна втратити. Те, що ми сьогодні побачили, я так розумію, там ще проблема з тим, хто господар і чого – хто якої будівлі господар. Тому що Микола Станіславович точно з колегами з міністерства не дасть зруйнувати, а якщо там хтось полізе щось руйнувати, то буде звертатися відповідно до правоохоронців, щоб отримали, так би мовити, заслужене покарання, але не може Мінкульт, припустимо, якби навіть, значить, мали б ми зараз вільні ресурси, він не може розпочати реконструкцію кадетського корпусу, тому що він не наш. Це об'єктивна реальність, але з іншого боку ми точно не будемо дивитися спокійно на те, як унікальний ансамбль руйнується, а це ансамбль. Звичайно, корпус там дуже важливий, якщо там, не дай боже, там почнуть завалюватись стіни, то це ганьба просто. Або сплять. Або сплять, не дай бог. Звичайно. Це унікальний ансамбль, він точно потребує збереження, жаль, що він не потрапив у перелік спадщини ЮНЕСКО, але сталося, як сталося.

Я, до речі, по-доброму заздрю, тому що в нас там в моєму рідному місті стільки не залишилось до 1917-го року будівель, тому що втрачені були через війну і так далі. Тут просто є ... унікальні. І точно, що треба зберігати, тому що я бував якраз в Кропивницькому, там дуже багато, там невеликий історичний центр, але, на жаль, там втрачені майже на завжди. І це точно Полтава не має повторити цього сумного досвіду і точно треба докласти всіх зусиль, щоб цього не сталося.

Лізо, будь ласка.

БОГУЦЬКА Є.П. Ніби в продовження і трохи з іншого боку. Я думаю, що в мене до Микити і до пана Миколи більше зараз. Коли ми повернемо Крим, а в мене немає сумніву, що ми його повернемо, в мене є дуже велике внутрішнє спостереження, що Закон про деколонізацію і деімперіалізацію може торкнутись Лівадійського палацу, який був побудований на честь Миколи II, або Воронцовський палац, або палац Олександра III. Тобто я

думаю, що нам треба продумати це питання дуже прискіпливо, щоб воно не стало потім каменем зіткнення культури, історії і те, що дійсно це... Бо фактично в Криму російські царі лише й будували...

В'ЯТРОВИЧ В.М. ... не стосується ...

(Загальна дискусія)

ПОТУРАЄВ М.Р. Не може не торкнутися, оскільки ці будівлі...

Зараз, звичайно, що мене можуть львів'яни побити, бо я можу зараз якусь дурню сказати, але ти ж у Львові не розумієш, що будували поляки, а що будували австріяки, а що будували українці. Ну майже нічого, тому що українців майже не було. Ну місто українське, ну в сенсі мало було.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Багато.

ПОТУРАЄВ М.Р. Ну мало було у відсотках.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Багато.

ПОТУРАЄВ М.Р. Я ж не кажу, що зовсім...

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Український модерн, він у двох містах: у Полтаві і у Львові.

ПОТУРАЄВ М.Р. О! Я маю на увазі, що ми маємо зберігати, нам немає різниці, хто будував: росіяни, німці, австрійці, поляки або євреї, бо й єврейські забудовники були. Яка різниця, за кого будувалося, у який період часу будувалося. Якщо воно красиво, якщо воно викликає просто відчуття естетичні високі, воно має бути збережено.

Колеги, ну що? Є питання в аудиторії. Будь ласка.

ГОРОДЧАНІНА Ю.В. Доброго дня, шановні. Юлія Городчаніна, депутатка Полтавської міської ради і громадська діячка. Я хотіла декілька моментів, щоб ми проговорили відверто. Дякую за консолідовану позицію з приводу того, що всі підтримують невідворотність процесу деколонізації наших міст. І тут важливо зафіксувати, щоб від декларацій ми перейшли до дії. І тут пан Володимир вже про це згадував, але я так, щоб ми зафіксували це як намір вже спільний до дії. Тому що місцева влада зі свого боку і місцева громада домашнє завдання, частину, виконала в яких питаннях? Все, що стосувалося місцевих пам'яток, їх уже немає тут, всіх. Зараз залишилося питання складніше – національних пам'яток. І лист від місцевої громади до Міністерства культури лежить уже майже 2 роки, прохання до нього повернутися. Якщо треба, ми його обов'язково актуалізуємо, але щоб воно ще на декілька років там не лежало.

ПОТУРАЄВ М.Р. Слухайте, ви його точно актуалізуйте, бо...

ГОРОДЧАНІНА Ю.В. В будь-якому разі. Але я тут, щоб ми не перекладали один на одного відповідальність. Тільки разом ми зможемо зрушити це питання з місця.

ПОТУРАЄВ М.Р. Ні. Пані Юліє, ви його актуалізуйте, бо міністр у нас культури і стратегічних комунікацій, а не археології. Давайте точно не будемо...

ГОРОДЧАНІНА Ю.В. Окей.

ПОТУРАЄВ М.Р. ...просити його проводити археологічні дослідження в... *(Не чути)*...

ГОРОДЧАНІНА Ю.В. Другий момент. Це ви згадали кадетський корпус, що він там не зрозуміло в чийй власності, ми на це не впливаємо. Зрозуміло, в державній власності, судовій адміністрації наразі переданий. І було би дуже добре, ми насправді дуже б розраховували на підтримку на національному рівні. Тому що самостійно у громади недостатньо ресурсу відновити цей об'єкт, який є цінною і невід'ємною часткою Круглої площі. Тому тут була би дуже цінна допомога, власне кажучи. Які потрібні сприяння з нашого боку – це обов'язково буде.

І третій момент, який мене так само хвилює, щоб ми не декларували, а в діях працювали. Це не знаю, кому дякувати, що все ж таки прийнятий Закон про заборону Московської церкви, тому що в Полтаві це теж величезна проблема. Ми деколонізації тут підняли питання, але величезне і дуже важливе питання на Полтавщині це московська церква. В Полтавській громаді близько 40 церков московських і 7 українських. І це коли ми задекларували в законі, що нам важливо з цим боротися, щоб ми були послідовними і не толерували цю історію. Тому що СБУ, дякувати богу, декілька людей із цих інституцій вже забрали, щоб вони понесли відповідальність. Але інфраструктура ворога і власне всі ці інституції збережені. І для нас дуже важлива так само спільна консолідована позиція не толерувати інституції московської церкви не тільки на Полтавщині, але у нас у тому числі.

ПОТУРАЄВ М.Р. Нас важко запідозрити в толеруванні. То наш комітет якраз ... *(нерозбірливо)*

ГОРОДЧАНІНА Ю.В. А заклик до спільної дії, бо все ж таки остаточні рішення будуть на національному рівні, не на місцевому.

ПОТУРАЄВ М.Р. Мені просто розповідали, що там десь у церкві, яка напроти музею, там десь двоголова курка ще там...

ГОРОДЧАНІНА Ю.В. То Воздвиженський монастир, який спонсорував Мазепа.

ПОТУРАЄВ М.Р. Я оце все думав зайти, але ми з Нальотовим домовилися, з Нальотовим ідемо і щось не бачу там "курки". Дивився, значить, Діма каже: "Може, внутрі? Може, заїдемо?" Я кажу: "Ні". От мені туди заходити небезпечно. Тому я так "курку", навколо подивився, а внутрі не пішов. Тому ми не будемо толерувати. *(Шум у залі)* Ні, так я ж через турботу про них. Я зайду – вони скажуть: антихрист прийшов, все, пали церкву – осквернив. *(Шум у залі)*

Друзі, я вам взагалі дуже вдячний за таку небайдужість, за питання, які ви піднімали.

Закінчуючи вже, я вам хочу сказати, це ж ... *(нерозбірливо)* я пам'ятаю, було дуже-дуже важко отримати ... *(нерозбірливо)* хоч якісь гроші на кадетський корпус, тому що він, я знаю, де він ... *(нерозбірливо)*

Знаєте, яка будівля в тому ж Кропивницькому з того ж 17-го року фантастично збереглася? Там мозаїка, там мозаїчний паркет, там плафони розписані, все. Знаєте, що в цій будівлі було після того, як червоні захопили Україну і досі в принципі воно там квартирує і чому воно так збереглося? Ну конечно, НКВД. Зараз і стоїть. *(Шум у залі)* Дивись, я не закликаю віддати кадетський корпус СБУ, їм є чим займатися і є куди витратити гроші. Вони зараз дрони... Але в принципі це якраз приклад того, що системність потрібна. Дійсно потрібна системність. А не так, що давайте віддамо судовій адміністрації, бо у судів є якісь гроші і вони може її зроблять. Воно так не може працювати. Ми це знаємо, колеги. І точно будемо це в межах і спосіб, як кажуть, будемо намагатися вирішувати.

Все. Я всім дуже дякую. Дякую за час.

